



I drott och Integration



Förord

Länsstyrelsen Östergötland samarbetar sedan våren 2008 med Östergötlands Idrottsförbund och kommunerna Kinda, Linköping, Motala och Norrköping för att uppmärksamma och ta vara på idrottens potential som arena för integration. Föreliggande rapport och tipshandbok utgör ett kunskapsunderlag för beslutsfattare och föreningar.

Rapporten har författats av praktikanten Maria-Theresia Rosén under handledning av integrationssamordnaren Nima Poushin.

Björn Eriksson
Landshövding

Kjell Augustsson
Länsidrottschef



Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte.....	5
1.2 Disposition.....	5
1.3 Metoddiskussion och avgränsningar	5
2. Teoretisk referensram.....	7
2.1 Intersektionalitet.....	7
2.2 Social konstruktion av begreppet etnicitet	7
2.3 Social konstruktion av begreppet kön/genus	9
2.4 Identitetsformning/Socialisation	11
2.5 Deltagandepolitik	12
3. Politisk bakgrund.....	13
3.1 Svensk integrationspolitik	13
3.2 Svensk idrottspolitik	14
3.3 Idrotten vill	15
4. Sammanställning av tidigare forskning.....	17
4.1 Idrottens demokratiska utgångspunkter	17
4.2 Föreningsfostran kontra tävlingsfostran.....	19
4.3 Vi och De andra	21
4.4 Delaktighet och närvaro.....	24
5. Integrationsfrämjande arbete och projektverksamhet.....	31
5.1 Helamalmö – Malbas basketförening.....	32
5.2 Basket utan gränser – Norrköping Dolphins.....	34
5.3 Idrott - utbildning - delaktighet – integration – SISU idrottsutbildarna.....	35
5.4 Flernationellt idrottsprojekt för att främja integration - Syrianska IF Kerburan.....	37
5.5 Ge Rasismen Rött Kort (GRRK) - Spelarföreningen.....	38
6. Diskussion	40
7. Referenser	43
7.1 Tryckta källor.....	43
7.2 Artiklar:	45
7.3 Internetkällor:	45
7.4 Utvärderingar.....	46
7.5 Insamlat material	46

1. Inledning

Dagens svenska samhälle karakteriseras av en ökande mångfald i befolkningen. Befolkningen består av människor med olika etniska och nationella bakgrunder, religioner, kulturuttryck och individuella livsval. Regeringens utgångspunkt för integrationspolitiken är att respekten för grundläggande värden såsom mänskliga rättigheter, demokratiskt styrelseskick och jämställdhet mellan kvinnor och män upprätthålls och förstärks.¹ Länsstyrelsernas uppdrag inom integrationsområdet är bland annat att överlägga med kommunerna om flyktningmottagande, verka för att kommunerna har beredskap och kapacitet för att ta emot de individer som fått uppehållstillstånd, verka för regional samverkan i flyktningmottagandet samt följa upp kommunernas introduktion för nyanlända.² Länsstyrelsen är regeringens representant i länet och ska tillsammans med andra aktörer (bland andra Migrationsverket och Arbetsförmedlingen) främja de nationella integrationspolitiska målen.³

I regeringens regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Länsstyrelserna, framförs följande direktiv:

Verksamheten ska bedrivas så att det finns god beredskap och kapacitet för mottagande av skyddsbehövande m.fl. som beviljats uppehållstillstånd samt utvecklad samverkan mellan kommuner och myndigheter i länet avseende boende, introduktion och snabb arbetsmarknadsetablering.⁴

I regleringsbrevet finns krav på återrapportering av:

1. de väsentligaste insatserna från Länsstyrelsen för att främja beredskapen att ta emot skyddsbehövande som erhållit uppehållstillstånd
2. hur samverkan mellan myndigheter, kommuner och andra aktörer bedrivits och utvecklats för att genomföra introduktionsprogram som leder till snabbare arbetsmarknadsetablering
3. om nya angreppssätt eller metoder prövats för att öka engagemanget i länet för att ta emot och introducera nyanlända invandrare, samt
4. hur samverkan mellan Länsstyrelserna, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen har utvecklats och eventuella behov av förändringar. Denna redovisning kan göras gemensam för Länsstyrelserna⁵

¹ Källa: Regeringens skrivelse. (2008/09: 24). *Egenmakt mot utanförskap – regeringens strategi för integration*

² Källa: Länsstyrelsen, <http://www.e.lst.se/e/amnen/Integration>

³ Källa: Regeringen/finansdepartementet. Regleringsbrev för 2008 avseende Länsstyrelserna. http://e.intra.lst.se/NR/rdonlyres/7685CE00-F82C-4963-A2A3-817BC732D06D/0/Regleringsbrev_budgetaret_2008.pdf

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

Denna rapport rör regleringsbrevets punkt nummer tre, det vill säga om nya angreppssätt eller metoder har prövats för att öka engagemanget av nyanlända. Från och med 2008 eftersträvar Länsstyrelsen Östergötland att på nya sätt uppmärksamma integrationsfrågornas betydelse för länet och ambitionen är att lyfta fram idrotten som arena för integration. Genom ett samarbete mellan Länsstyrelsen Östergötland och Östergötlands Idrottsförbund är målet att denna kunskap ska belysas och skapa debatt inom såväl föreningar som i övriga samhället samt att fler idrottsföreningar ska arbeta integrationsfrämjande. Avsikten med denna rapport är att sammanställa råd om hur olika aktörer kan arbeta med dessa frågor på ett djupare plan.

Idrottens förmåga att fungera integrationsfrämjande har studerats av ett antal forskare. Även om många håller med om att idrotten kan fungera integrationsfrämjande figurerar även tanken att idrotten, paradoxalt nog, kan ha motsatt effekt och istället för att integrera människor i samhället, utesluta dem. Idrotten som integrationsarena bör därför inte ses som självklar, utan det krävs arbete av såväl myndigheter, som idrottsförbund, föreningar och individer för att potentialen ska kunna tas tillvara på ett tillfredställande sätt.

1.1 Syfte

Syftet med rapporten är att belysa idrottens potential som arena för integration, dels genom att referera till goda exempel och dels med hänvisning till tidigare forskning inom detta område. Målet är att rapporten ska kunna fungera som ett underlag för såväl idrottsföreningar som övriga med intresse av att arbeta integrationsfrämjande inom idrotten.

1.2 Disposition

Rapporten är upplagd enligt nedanstående: I denna första inledande del följer en metoddiskussion. Därefter följer en redogörelse för de teorier som ligger till grund för rapporten. Huvuddelen av rapporten består av en sammanställning av tidigare forskning inom området *Idrott och integration* och utgörs av totalt fyra kapitel. Därpå presenteras ett antal integrationsprojekt som bedrivits i landet. Rapportens sista del utgörs av en diskussion om det som kommit fram under rapporten samt ett bifogat underlag med goda exempel på hur idrottsföreningar kan gå tillväga i sitt integrationsfrämjande arbete.

1.3 Metoddiskussion och avgränsningar

Forskning handlar inte enbart om vad som är intressant att forska kring, utan även vilken utgångspunkt och vilket perspektiv forskningen ska utgå ifrån. När det gäller idrottsforskning handlar kunskapsbildningen om den idrottande människan och om idrottskulturen.⁶

Idrottsforskning kan exempelvis vara det vetenskapliga studerandet av idrottskulturen och dess roll i samhället, individens förhållningssätt och relation till denna kultur eller som i denna rapport;

⁶ Larsson, Håkan. "Vetenskapliga perspektiv" i *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Engström & Redelius. (2002). Stockholm : HLS, s. 28f

idrottens förmåga till socialisation och integration. Forskning om integration ägnar relativt lite fokus åt var integrationen sker och hur dessa sociala sammanhang fungerar. Därför kan det vara angeläget att inte enbart granska samhället som helhet, utan även de miniatyrsamhällen som utgör arenor för integration, exempelvis förskolan, skolan, bostadsområden eller som i detta fall idrotten. Avsikten med denna rapport är att sammanställa tidigare forskning och projektutvärderingar och lyfta fram goda exempel på integrationsfrämjande arbete, för att därigenom skaffa ökad kunskap om hur idrottens kapacitet att vara en arena för integration kan tillvaratas av föreningar och andra berörda.

Processen för rapporten har sett ut som följer; först har tidigare forskning samt redovisningar och utvärderingar av olika projekt studerats. Därefter har det som ansetts vara väsentligt presenterats och slutligen har ett underlag till idrottsföreningar utformats med det goda som underlag. För att göra en avgränsning har endast forskning om ämnena idrott och integration, i kombination av varandra, studerats. Forskningen har dock kopplats samman med mer allmänna teorier, vilka också varit tvungna att begränsas i sin omfattning. Endast det som är väsentligt för rapporten har lyfts fram.

2. Teoretisk referensram

Enligt ett intersektionellt perspektiv är det viktigt att i diskursen om etnicitet samtidigt studera andra påverkansfaktorer såsom kön, klass, sexualitet, funktionshinder samt religion och trosuppfattning. Denna rapport utgår därför från ett intersektionellt perspektiv men med fokus på etnicitet och kön. Det hade självfallet varit intressant att mer ingående studera ytterligare påverkansfaktorer. Samarbetet med Östergötlands Idrottsförbund rör emellertid främst barn och ungdomar med utländsk bakgrund och hur de kan göras mer delaktiga inom idrotten, därav begränsningen i rapporten. De teorier som ligger till grund för rapporten är; intersektionalitet, etnicitet, kön och identitetsformning. Ytterligare ett kapitel rör deltagandepolitik som är grundförutsättningen för att människor ska kunna integreras i ett samhälle.

2.1 Intersektionalitet

Intersektionalitet är ett teoretiskt synsätt som analyserar makt och ojämlika förhållanden med utgångspunkt i samspelande kategoriseringar grundade på kön, klass, ras/eticitet och sexualitet.⁷ Exempelvis är individen inte bara kvinna eller man, svensk eller utländsk, utan kanske en somalisk homosexuell man från överklassen, vilket också tar sig uttryck i vilka utgångspunkter han har. Fundamentet för intersektionella analyser är att makt förstås som beroende av kontexten och av sociala praktiker. Det som styr maktutövandet är de normer som utesluter, stämplar och naturaliserar vissa sociala gruppers underlägsenhet, därmed sätter intersektionalitetsanalysen makten i fokus och ifrågasätter särskiljandets logik.⁸ Genom att få insikt om ojämlikheter som föreligger för vissa grupper i samhället blir det lättare att arbeta mot ett förtryck och mot en diskriminering av dessa inom såväl idrotten, som i samhället i övrigt. När det gäller idrotten som mångkulturell arena är det således viktigt att ta hänsyn till hur kategorier som exempelvis kön, etnicitet, klass, funktionshinder och sexualitet samspelar och utesluter varandra. Det vill säga att det är viktigt att framföra att exempelvis kategorin *idrottande flickor* har andra förutsättningar än kategorin *idrottande pojkar* samt att kategorin *idrottande invandrade flickor* har andra förutsättningar än kategorin *idrottande svenska flickor* etcetera. Att utgå från att individer med utländsk bakgrund är ett homogent kollektiv med gemensamma förutsättningar och intressen tenderar leda till att vissa grupper osynliggörs och därigenom kan strukturella ojämlikheter upprätthållas och reproduceras. Istället måste hänsyn tas till individuella förutsättningar och intressen för att alla i förlängningen ska delges möjlighet till delaktighet och närvaro.

2.2 Social konstruktion av begreppet etnicitet

Begreppet *eticitet* är inte ett ting i världen, utan ett perspektiv på världen. Det handlar inte om att vissa individer skulle ha gemensamma personlighetsdrag eller ens kulturella gemensamheter, utan

⁷ de los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana. (2005). *Intersektionalitet*. Malmö: Liber: AB, s. 15ff

⁸ SOU: 2005: 41. *Bortom vi och dom – teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*, s. 233ff

snarare om utövande av klassifikation och kategorisering, inklusive såväl självklassificering som klassificering av andra.⁹ Kategoriserandet är en grundläggande och ständigt närvarande mental process och kategoriseringen sker med hjälp av språket, med den enkla anledningen att åstadkomma socialt agerande.¹⁰

Antropologen Fredrik Barths studier av etnicitetsbegreppet fokuserar på möten mellan människor, men också på de gränsdragningar som görs mellan grupper av människor. Barths mening är att etniska grupper varken kan ses som diskontinuerliga kulturella avskildheter eller som logiska konstellationer till vilka människor naturligt tillhör. Barth vill i stället fokusera på samspelet *mellan* grupper. I boken *Ethnic Groups and Boundaries* skriver han:

(...) categorical ethnic distinctions do not depend on an absence of mobility, contact and information, but do entail social processes of exclusion and incorporation whereby discrete categories are maintained despite changing participation and membership in the course of individual life histories (Barth, 1969, s.9f)

Trots att den etniska gruppen ibland splittras, genom att exempelvis enskilda gruppmedlemmar rör sig över gränserna eller söker sig till andra etniska grupper, så kan alltså den etniska identiteten etableras och vidmakthållas genom relationer *mellan* grupperna. Begreppet *etnicitet* är följaktligen socialt konstruerat och skapas i möten mellan människor. Vid dessa möten lyfts egenskaper fram som skiljer den enskilda gruppen från andra grupper och således bildas en grupp av människor som anser sig ha en gemensam kultur och historia. Barth fokuserar på denna avgränsning mellan människor, det vill säga vad det är som skiljer individen från andra individer. Han använder sig av begreppen *self-ascription* (självskrivning) och *ascription* (tillskrivning). *Self-ascription* innebär att individen identifierar sig med andra individer inom en specifik grupp och *ascription* innebär att andra individer identifierar den enskilda individen och placerar denna i en specifik grupp.¹¹ Genom att individen tillhör en etnisk grupp kan han eller hon inte samtidigt tillhöra en annan etnisk grupp. Etniciteten ses som primordialistisk och ifrågasätts inte, utan tas för given. Vi skapar vår identitet utifrån berättelser om ”de andra”, och ”vi” är helt enkelt vad andra *inte* är.¹²

Trots att det under lång tid har forskats mycket kring social och humanistisk vetenskap fortsätter olika etniska grupper att bli uppfattade som motsatser. Journalister, lagstiftare och forskare framställer rutinmässigt förklaringar till etniska, rasmässiga och nationella konflikter som en kamp för intern homogenitet, externa band mellan etniska grupper, raser och nationer. Genom att göra detta adopterar de omedvetet språket kring dessa kategorier och bidrar därmed till förverkligandet av etniska grupper. Aleksandra Åhlund menar att ”Invandrarskap har blivit till ett permanent tillstånd av kulturell underordning och socialt utanförskap”.¹³ När invandraren framställs som ”den andre” och ”den annorlunda” möter vi allt oftare en slags orientalisering, det vill säga att

⁹ Barth, Fredrik. (1969). *Ethnic Groups and Boundaries*. Waveland: Illinois, s.9f

¹⁰ Brubaker, Rogers. (2004). *Ethnicity without groups*. London: Harvard University Press, s.71

¹¹ Barth. (1969), s. 9ff

¹² Se även Thomas Hylland Eriksen (2002: 44)

¹³ Åhlund, Aleksandra.(1997). *Multikultiungdom – kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur, s. 21

invandraren beskrivs klichéartat och stereotypiskt som en främling. När begreppet invandrare får en negativ kategorisering leder det till att många människor, såväl invandrade som födda och uppväxta i Sverige, stigmatiseras och förpassas till annorlundahet, utanförskap och andragradens medborgarskap. Sannolikt ligger orsaken till detta i nutidens identitetsmässiga osäkerheter. Behovet av en kulturell tillhörighet har kommit att innebära ett sökande efter det egna, det äkta och unika till skillnad mot det andra, det som inte tillhör oss, det annorlunda och främmande.¹⁴

Budskapet att alla individer är unika men med gemensamma kännetecken är positivt i diskursen om mångfald och gemenskap. Problem uppstår emellertid när man enbart syftar på individen som unik och inte på *varför* vi är olika och att vissa kategoriseras som olika fast de inte vill. Det är inget val individen gör att födas i en viss samhällsklass med ett visst kön och en viss etnicitet, utan det är rådande samhällsordning som kategoriserat dem i dessa grupper, där vissa har mer ojämlika villkor än andra. Idrotten kan fungera integrationsfrämjande men då är det viktigt att känna till dessa ovanstående aspekter och fundera på hur man kan undvika att hamna i ett dikotomiskt förhållande mellan etniciteter. Ett problem som kan uppstå vid diskussionen om etnicitet är att när begreppet används som analytisk kategori är det viktigt att precisera vilka kategorin innefattar, vilket gör att det är lätt att fastna i ett ”vi” och ”de andra” tänkande. Trots detta är det viktigt att diskutera olika gruppers förutsättningar och intressen, annars är risken att de negligeras och osynliggörs. Detta faktum gäller även kategorin kön, vilket nästa kapitel behandlar.

2.3 Social konstruktion av begreppet kön/genus

Det finns en uppsjö av feministiska inriktningar men för enkelhetens skull går det att dela upp feminismen i två olika fält. Det första fältet kan kallas särartsfeminism, vars huvudtes är att män och kvinnor är varandras motpoler och målet för denna typ av feminism är att föra fram kvinnliga egenskaper i strävan efter jämlikhet. Det andra fältet kan kallas likhetsfeminism och implicerar att även om könen har vissa kroppsliga biologiska skiljaktigheter betyder inte detta att alla skillnader styrs av biologi. Denna rapport utgår, i enlighet med svensk jämställdhetspolitik,¹⁵ från ett likhetsfeministiskt tänkande, även om det finns många variationer inom fältet. Beträffande jämställdhetspolitik är det väsentligt att ha insikt om det aktuella förhållandet mellan kvinnor och män och hur det skapas och förändras över tid. Annars är det lätt att hamna i ett biologiskt tänkande, där kvinnors och mäns olika sociala roller och livsvillkor beror på att de är biologiskt olika, vilket gör att den förändringspotential som finns i förståelsen av kön/genus som en social konstruktion och som kan förändras på politisk väg negligeras.¹⁶ I ett jämställt samhälle ska män och kvinnor ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter men för att förstå varför det oftast

¹⁴Ibid. s.36

¹⁵ Källa: Proposition 2005/06: 155 *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*

¹⁶ Montenari, Inga-Lill. (2003). ”EU och svensk socialpolitik: Hur påverkas jämställdheten?”, i: Blomqvist, Paula (red). *Den gränslösa välfärdsstaten: Svensk socialpolitik i det nya Europa*. Stockholm: Agora, s.204

inte är så, är det nödvändigt att lyfta fram institutionella strukturer i samhället som inverkar på både mäns och kvinnors livsvillkor och val i detta avseende.¹⁷

Särskiljandet mellan könen börjar redan i spädbarnsåldern och författaren Nina Björk menar att det patriarkala samhället lär barnet att könstillhörigheten är det grundläggande svaret på den existentiella frågan ”Vem är jag?”. Detta gör att barnet ganska snabbt förstår att det har en roll att uppfylla och en könsbestämd identitet att skapa. I en kultur där människor delas in i separata kön och där könsuppdelningen tas för given, är det viktigt för individen att lära känna sitt kön, att veta hur man ska agera och utifrån detta tolka sig själv. Detta formar individens identitet men om individen bestämmer sig för att avstå från de privilegier den bestämda könsidentiteten har, kommer individen inte få några privilegier alls utan istället en tvåfaldig förlust. Björk menar samtidigt att det är omöjligt att bevara innebörden av begreppet *kvinnligt* och ge det samma innebörd som begreppet *manligt* eftersom dessa är beroende av varandra och får sin mening genom att utgöra en hierarkisk ordning, där det manliga värderas högre än det kvinnliga.¹⁸

Professorn och Queerteoretikern Judith Butler menar att begreppet genus är kulturellt konstruerat och visar på sociala och kontextuella skillnader mellan kön.¹⁹ Butler uttrycker tvivel kring begreppet genus betydelse och menar att när vi beskriver begreppet bidrar vi också till att skapa dess innebörd. Uttrycket att *göra genus* har för avsikt att klargöra interaktionen mellan individen och omvärlden och som leder till ett konstruerande av dikotomierna manligt och kvinnligt, eller snarare ett ifrågasättande varför ett visst beteende förknippas med ett särskilt kön. Butler ser individens beteende som ett rollspel där normen upprätthålls och produceras genom ett upprepande av köns- och genusidentiteter och att rollerna kan spelas både rätt och fel. Samtidigt menar hon att det aldrig går att kopiera en annan roll och att detta kan leda till förändringar, men de flesta beter sig som sagt i enlighet med normerna, vilket leder till att det sociala och kulturella genuset reproduceras.²⁰ Begreppet genus är emellertid inte enbart ett individuellt kännetecken eller en roll som spelas, framförallt är det sociala och kontextuella situationer som skapar och återskapar genusbegreppet. Genus inte är något som någon *är*, utan snarare något som någon *gör* i interaktion med andra.

Butler menar vidare att distinktionen mellan kön och genus, som från början var avsedd att besvara biologiska teorier kring särskiljandet mellan könen, har kommit att implicit betyda ett accepterande av genus som reproducerande tolkningar av kön. Lite enklare förklarat menar hon att åtskillnaden mellan kön och genus gör att det finns en brist på sammanhang mellan könade kroppar och kulturellt konstruerade genus. Istället menar Butler att det kan finnas fler än två genus (det manliga och det kvinnliga) och att det kvinnliga inte enbart kan appliceras på en kvinnas kropp och det

¹⁷ Ibid. s.211

¹⁸ Björk, Nina.(1996). *Under det rosa täcket*. Wahlström & Widstrand, s.25

¹⁹ Rosenberg, Tiina. (2005). *Könet brinner! Judith Butler*. Natur och Kultur, s. 9

²⁰ Ibid. s.47

manliga på en mans kropp, således är inte genus en avspegling av det biologiska könet. Butler ställer också frågan om vi kan tala om ett bestämt kön eller ett bestämt genus, utan att studera hur det bestäms och klart definiera vad det är. Vad är kön för något överhuvudtaget, har det en historia och kan kön sägas vara något annat än genus? Om kön och genus definieras likadant kanske distinktionen dem emellan inte var så problematisk trots allt.²¹ När det gäller idrotten som integrationsarena är det som nämnt viktigt att även ta hänsyn till kategorin kön för att förverkliga idén om idrotten som en mötesplats för alla. När det gäller flickor och framförallt invandrade flickor så är de ofta underrepresenterade inom idrotten.²² För att öka flickors delaktighet inom idrotten måste deras förutsättningar och intressen tas i beaktande och föras fram.

2.4 Identitetsformning/Socialisation

Begreppen *identitetsformning* och *socialisation* handlar om de sociala processer som hos barn bildar en medvetenhet om jaget och om sociala normer och värden. Även om socialisationen pågår genom hela livet är processen i synnerhet viktig under barndomen. Socialiseringsprocessen skiljer sig självfallet åt beroende på individens förutsättningar, men det finns ändå några gemensamma stadier som alla individer går igenom på ett eller annat sätt.²³ Först och främst handlar det om signifikanta andras (exempelvis föräldrars) betydelse för individens socialisation. Under tidig barndom fungerar de signifikanta andra som en länk till omvärlden och deras definition av verkligheten tas för given och upplevs för barnet som sann.²⁴ Genom att barnet övertar de signifikanta andras roller och attityder och omvandlar dessa till sina egna, reproduceras de signifikanta andras roller och attityder genom barnen. När det gäller idrotten har de signifikanta andra stor betydelse för barns och ungdomars idrottsdeltagande i relation till vilken attityd och åsikt de förmedlar kring idrotten ifråga.

Socialisationsprocessen kan som sagt skilja sig åt beroende på individens förutsättningar, exempelvis beroende på vilken klass individen tillhör, vilket kön, vilket etniskt ursprung, sexualitet eller vilken religion individen har. Dessa olika faktorer skapar skilda förutsättningar och begränsningar för individen.²⁵ Flera individer kan även ha gemensamma identiteter, vilket innebär att en grupp av människor delar intressen, exempelvis kan flyktingar ha ett gemensamt intresse av att bli integrerade i det nya samhället och kvinnor kan ha ett gemensamt intresse att föra fram frågor kring jämställdhet. Idrottsarenan fungerar som en plats för lärande och socialisering, där barn och ungdomar producerar och reproducerar bilden av sin identitet, men den skulle också kunna fungera som en mötesplats där identiteter kan omvandlas. Kort sagt kan idrottsarenan inte enbart fungera som en mångkulturell mötesplats med fokus på allas lika värde och rättighet att delta, utan också som en arena där alla kan få välja sin egen identitet utan att kategoriseras av andra.

²¹ Rosenberg, Tiina. (2005). *Könet brinner! Judith Butler*. Natur och Kultur, s.45f

²² Källa: Riksidrottsförbundet. (2002). *Idrott och integration – en statistisk undersökning*, s. 3

²³ Giddens, Anthony. (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur, s 42

²⁴ Berger, Peter & Thomas Luckmann.(1998). *Kunskapssociologi*. Stockholm: Wahlström & Widstrand, s.153ff

²⁵ Giddens. (2003), s.42ff

2.5 Deltagandepolitik

Deltagande i samhällslivet och inflytande över sin egen situation kräver först och främst formella rättigheter men också reella möjligheter att utnyttja dem. Att förvärva kunskap och information om samhället man lever i och en möjlighet att göra sin röst hörd är en grundläggande förutsättning för deltagande och inflytande. För de individer som inte är födda eller uppvuxna i Sverige kan dessa förutsättningar skilja sig åt från infödda svensks.²⁶ Av den anledningen är det viktigt att introducera delaktighetsaspekter i arbetet med alla individers rättighet till närvaro och inflytande.

Delaktighet i samhället är grundläggande för individens etablering men den bestående frågan är hur olika samhällsgrupper bäst representeras. Det finns flera olika teorier kring detta men det som framförallt diskuterats under senare år är att argumenten för grupprepresentation vuxit sig starkare. Det som diskuterats är att de politiska institutionerna i högre grad bör avspegla befolkningen, främst med avseende på kön och etnicitet.²⁷ Enligt forskaren Anne Phillips finns ett samband mellan rättvis representation och politisk närvaro. Närvarons politik innebär att vissa grupper, exempelvis invandrargrupper, har gemensamma politiska intressen och för att ta tillvara på dessa intressen måste deras åsikter tas upp på dagordningen.²⁸ Inom demokratiforskningen råder det delade meningar angående tolkningen av representationsbegreppet. Paula Rodrigo Blomqvist använder sig av tre som hon kallar analytiska dimensioner för att sammanfatta problematiken kring representationen. Den första grundar sig i frågan kring *vem* eller *vilkas* intressen som ska representeras. Den andra handlar om *hur* representanterna ska utses och den tredje inriktar sig på frågan hur representanterna bör *agera* och fatta beslut.²⁹

Politik och representation är kontroversiella begrepp, å ena sidan fungerar representation som ett effektivt begrepp när det gäller en politisk strävan att öka synligheten och legitimiteten hos exempelvis kvinnor, invandrare eller minoritetsgrupper. Å andra sidan fungerar representation som en normativ verksamhet hos ett språk som antingen tydliggör eller snedvrider det som uppfattas vara sant om ovanstående kategorier.³⁰ Som har nämnts flera gånger tidigare är det viktigt att utgå från olika gruppers gemensamma intressen, men det är även viktigt att se till individen och hans eller hennes enskilda förutsättningar och intressen. Delaktighetsteorin är förmodligen den viktigaste att ta hänsyn till när det gäller introduktionen för människor med utländsk bakgrund. Den innefattar så mycket mer än enbart representation och jämn fördelning av befolkning. Den handlar om att människor ska tillåtas ha inflytande och makt över sitt eget liv. Inom idrotten kan det handla om att tillåtas delta i viktiga beslut rörande föreningen eller att alla har samma möjlighet att sitta med i styrelsen. Delaktighet kräver närvaro, vilket innebär att kategorier såsom kön och

²⁶ Regeringens proposition 1997/98: 16. *Sverige, framtiden och mångfalden*, s.30

²⁷ Blomqvist Rodrigo, Paula.(2005). *Närvarons politik och det mångkulturella Sverige- om att ta plats i demokratin*, Göteborg, s. 17

²⁸ Phillips, Anne. (2000). *Närvarons politik*. Lund:Studentlitteratur, s.23f

²⁹ Blomqvist Rodrigo.(2005), s.12

³⁰ Se exempelvis Rosenberg. (2005), s. 37

etnicitet bör vara engagerade på samtliga av idrottsverksamhetens områden. Uppnå teorin om närvarons politik leder detta förmodligen, i förlängningen, till att fler individer har möjlighet och vill engagera sig inom idrotten.

3. Politisk bakgrund

I detta kapitel introduceras viss fakta som ligger till grund för rapporten. Först och främst presenteras svenskt integrationspolitiskt syfte och mål, följt av den svenska idrottspolitiska utgångspunkten, med betoning på integration, etnisk mångfald och jämställdhet. Slutligen presenteras Riksidrottsförbundets verksamhetsplan *Idrotten vill*.

3.1 Svensk integrationspolitik

Integration kan sägas vara en process där individer med utländsk bakgrund uppnår jämlikhet i förhållande till infödda individer i termer av deltagande.³¹ Integration innebär även tillgång till exempelvis utbildning, arbete och bostad och kan delas upp i åtminstone två olika områden. För det första kan integration skildras som en dialogisk förändringsprocess, genom vilken invandrarens deltagande i olika sociala relationer utvecklas och utvidgas. För det andra kan integration skildras som något som har med resursfördelningsaspekter att göra.³²

Integrationspolitiken etablerades i och med riksdagens beslut om propositionen *Sverige, framtiden och mångfalden* (prop.1997/98:16). I propositionen framfördes att samhället ska, med mångfalden som utgångspunkt, vara grundat på gemenskap, ömsesidig respekt och tolerans, vilket alla, oavsett bakgrund, ska vara delaktiga i och medansvariga för. Ändamålet med integrationspolitiken är att stödja individers självförsörjning och delaktighet, värna om demokratiska värden, verka för kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter samt förebygga och motverka diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.³³

I anknytning till budgetpropositionen för 2008 infördes ett nytt mål för regeringens arbete mot diskriminering och därmed reviderades målen och fick följande formulering:

- lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund
- en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund
- en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt för olikheter inom de gränser som följer av samhällets grundläggande demokratiska värderingar och som alla oavsett bakgrund ska vara delaktiga i och medansvariga för, och

³¹ Diaz, José Alberto. (1996). "Invandrarnas integration - några teoretiska och metodologiska utgångspunkter." i *Vägar in i Sverige*. Bilaga till invandrapolitiska kommitténs slutbetänkande, SOU 1996:55, s. 74

³² Ibid. s.55

³³ Källa: Regeringens proposition 1997/98: 16. *Sverige, framtiden och mångfalden*, s. 21

- ett samhälle fritt från diskriminering³⁴

I budgetpropositionen för 2009 rekommenderar nuvarande regering att de tidigare målen för integrationspolitiken ska ersättas av mer ett övergripande mål, det vill säga ”lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.”³⁵ Regeringen bedömer att integrationspolitiken under mandatperioden bör fokusera på följande frågeställningar:

- ett effektivt system för mottagande och introduktion för nyanlända
- fler i arbete och fler företagare
- bättre utbildningsresultat och likvärdighet i skolan
- bättre språkkunskaper och utbildningsmöjligheter för vuxna
- en effektiv bekämpning av diskriminering
- en positiv utveckling i stadsdelar med utbredd utanförskap
- en gemensam värdegrund i ett samhälle som präglas av en tilltagande mångfald.³⁶

3.2 Svensk idrottspolitik

År 1996 tillsattes en parlamentarisk utredning vars uppgift var att utvärdera statens stöd till idrotten. Det efterfrågades nya och tydligare mål för hur staten skulle stödja idrotten samt riktlinjer för säkerställandet av insyn i och kontroll av bidragsfördelningen. Samtidigt betonades att det var viktigt att det ideella föreningslivet präglades av integritet, självständighet och utvecklingsförmåga. Utredningen hamnade därmed i den paradoxala situationen att samtidigt som man skulle prova ökad styrning av statens idrottsstöd skulle man inte göra intrång på idrottsrörelsens oberoende.³⁷

Den svenska idrottsrörelsen är inte helt enkel att beskriva med dess frivilligt uppbyggda massrörelse. Idrott är inte enbart till för den som vill utföra den, utan också för den som vill beskåda den. Idrotten skiljer sig därför från andra ideella rörelser, dels med tanke på att det finns en betalande publik och dels att den omsätter stora belopp genom intäkter från tävlingsarrangemang, sponsorer och reklamavtal. En förutsättning för statens idrottspolitiska stöd har varit att idrotten haft sin förankring i den ideella sektorn men idrottens kommersiella sidor har inte erhållit samma acceptans.³⁸

I Regeringens proposition 1998/99:107 framförs att integration och etnisk mångfald är ett viktigt idrottspolitiskt mål. I propositionen presenteras idrotten som en vardaglig mötesplats för både barn och vuxna, vilken kan motverka främlingsfientlighet och rasism. Idrotten som idé är internationell och gränslös, vilket gör att den via lokala föreningar kan underlätta för nyanlända flyktingar och andra med utländsk bakgrund att bli delaktiga i det svenska samhället. Idrotten kan

³⁴ Källa: Regeringens skrivelse 2008/09: 24. *Egenmakt mot utanförskap – regeringens strategi för integration*

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Norberg, Johan. (2004). *Idrottens väg till folkhemmet*. Stockholm: SISU idrottsböcker, s. 11

³⁸ Ibid. s.341

också underlätta för kontakten mellan människor med olika etnisk och kulturell bakgrund. Genom idrotten kan man lära känna varandra samt respektera och förstå varandra. Idrottens språk är universellt, vilket gör att nyanlända invandrare kan delta i idrott redan innan de behärskar det svenska språket.³⁹

Denna rapport har som nämnt ett intersektionellt perspektiv som utgångspunkt men eftersom kategorierna kön och etnicitet, inom idrottspolitik (och övrig politik) ses som separata med olika målformuleringar presenteras även 1999 års idrottspolitiska proposition om jämställdhet:

Idrotten är lika viktig för flickor som för pojkar, för kvinnor som för män.

Därför strävar idrotten efter att erbjuda lika möjligheter för alla oavsett kön, att utöva idrott.⁴⁰

Den statliga idrottspolitik har gett preferens åt jämställdhet sedan mitten av 1970-talet och det perspektivet är långt mer utforskat än integrationsaspekten. I Riksidrottsstyrelsen råder en jämn könsfördelning sedan mitten av 1990-talet och år 2005 blev Karin Mattsson den första kvinnliga ordföranden i förbundet. Nuvarande jämställdhetspolicy godtogs år 2005 och målet är att ge kvinnor och män samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter på samtliga områden.⁴¹ Det vill säga exakt likadana mål som för idrottens integrationspolitik.

3.3 Idrotten vill

Riksidrottsförbundet, idrottsrörelser och olika myndigheter menar att idrotten har en naturlig kapacitet till integration som saknas inom många andra av samhällets institutioner. I

Riksidrottsförbundets verksamhetsprogram, *Idrotten vill*, lyfts idrott fram som ett globalt samhällsfenomen med universell design och ett regelverk som *alla* oavsett kultur är överens om. Tanken är att idrotten kan fungera som en mötesplats där människor kan utvecklas tillsammans och där ålder, kultur och språkbarriärer, som i vanliga fall utgör hinder, inte spelar någon roll. I *Idrotten Vill* förkunnas idén att idrotten är till för alla oavsett kulturell, social, religiös bakgrund och tillhörighet, samt att idrotten kan fungera som en viktig instans när det gäller att fostra demokratiska individer. Med hänvisning till ovanstående är, enligt Riksidrottsförbundet, idrottens potential som integrationsarena i det närmaste självklar.⁴²

Idrotten har ingen av regering och riksdag fastställd läroplan på samma sätt som skolan har, utan idrotten är en frivillig aktivitet för både idrottare och ledare och de flesta som verkar inom idrotten gör det på ideell basis. Vilket uppdrag ledare eller föreningen förfogar över är därmed relativt godtyckligt och i hög grad beroende av föreningens och den individuella ledarens syn på vad idrotten ska innehålla. Idrottsrörelsen, liksom skolan, får statligt och kommunalt stöd. Detta stöd

³⁹ Källa: Proposition 1998/99:107. *En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkrörelse och underhållning* s. 49

⁴⁰ Ibid. s.36

⁴¹ Källa: SOU: 2008:59 *Föreningsidrott, folkhälsa, jämställdhet och integration*, s. 249ff

⁴² Källa: Riksidrottsförbundet. *Idrotten vill*.s.7

ska fungera främjande för det nationella idrottspolitiska syftet att bidra till folkhälsa, integration och ett värnande om god etik. Idrotten som positiv samhällskraft har många gånger ifrågasatts och med anledning av detta gav Riksidrottsförbundet i slutet av 1990 – talet ut sitt verksamhetsprogram *Idrotten vill*.⁴³

Riksidrottsförbundets verksamhetsprogram *Idrotten Vill* kan anses vara idrottsrörelsens egen läroplan med en yttrad intention att föreningar och förbund, utifrån sina egna förutsättningar, ska arbeta fram egna måldokument. I *Idrotten vill* skildras idrott som en fysisk aktivitet som vi utför för att kunna ha roligt, må bra och prestera mera. Idrotten organiseras i självständiga föreningar och förbund som gemensamt bildar en fri och frivillig folkrörelse med bas i Riksidrottsförbundet. I verksamhetsprogrammet står att: ”Idrotten vill utforma sin idrott så att:”

- den i alla led ständigt utvecklas och förbättras till form och innehåll
- alla som vill, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion, ålder, kön och sexuell läggning samt fysiska och psykiska förutsättningar, får vara med i föreningsdriven idrottsverksamhet.
- den ger upplevelser och skapar kontakt mellan människor ur olika samhällsgrupperingar
- de som deltar får vara med och ta ansvar för sin verksamhet
- den ger alla som deltar en kamratlig och trygg social gemenskap⁴⁴

I verksamhetsprogrammet förmedlas tanken att idrott skapar gemenskap och att många ser kamratskapet i föreningen som ett avgörande skäl att engagera sig. Medlemmarna i föreningen får en trygg social gemenskap och barn och ungdomar lär sig att respektera och umgås med andra människor, över kulturella, etniska och generationsgränser. Föreningsidrott ger ett mervärde som ska vara tillgängligt för alla och som motverkar människors isolering. I verksamhetsprogrammet formuleras även tanken att det är viktigt att idrotten bedrivs på *rätt* sätt och att idrottsrörelsen ständigt ska arbeta för att kontinuerligt förbättra och utveckla verksamheten samt anpassa den efter utövarnas behov och önskemål.⁴⁵

Östergötlands Idrottsförbund (ÖIF) hänvisar till verksamhetsprogrammet *Idrotten vill* och tanken är att samtliga idrottsföreningar i Östergötlands län ska utgå från verksamhetsprogrammet i sitt utövande av idrottsverksamhet.

⁴³ Redelius, Karin. (2002). *Ledarna och barnidrotten – Idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran*. Stockholm: HLS. s. 18

⁴⁴ Källa: Riksidrottsförbundet. *Idrotten vill*. s. 4.

⁴⁵ Källa: Riksidrottsförbundet. *Idrotten vill*, s. 5

4. Sammanställning av tidigare forskning

Idrottsvetenskap och idrottsforskning är betydelsefull för idrottens utveckling och förbättring inom samtliga av idrottens arenor och av den anledningen bör idrottsvetenskapen utgöra en integrerad del av idrotten. Det finns en hel del forskning inom området som styrker tesen om idrotten som god integrationsarena, men även forskning som visar på motsatt verkan, det vill säga att idrottens goda intention, paradoxalt nog kan upprätthålla ett särskiljande mellan ”vi och ”de andra”. Med anledning av detta kan idrotten som integrationsarena behöva problematiseras i en bredare kontext. Utifrån denna grundval kommer flera olika perspektiv belysas, varvat med ett flertal teorier. Följande kapitel är uppdelade i olika teman. I det första kapitlet *Idrottens demokratiska utgångspunkter* diskuteras idrottens förmåga till att lära ut demokratiska värderingar och vilken roll idrotten spelar för barnets och ungdomens socialisationsprocess. Det andra kapitlet *Föreningsfostran kontra tävlingsfostran* fortsätter diskussionen om idrottens demokratiska utgångspunkter men ställer dessa i kontrast till idrottens mer tävlingsinriktade konstruktion. I det tredje kapitlet *Vi och de andra* presenteras problem som kan uppstå vid integrationsfrämjande arbete inom idrotten. Det fjärde kapitlet *Delaktighet och närvaro* tar upp vikten av att alla tillåts vara delaktiga inom idrotten vars utgångspunkt är att alla är välkomna och vars huvuduppgift är att fostra demokratiska medborgare.

4.1 Idrottens demokratiska utgångspunkter

Sedan början av 1980 – talet har det pågått en kontroversiell debatt i massmedia, bland idrottsforskare och inom idrottsrörelsen, om vad som ska känneteckna den goda barnidrotten. Olika intressenter har olika åsikter i frågan, vilket blir förståeligt om man betänker att idrott och uppfostran har starka beröringspunkter. Idrottsverksamheten har utvecklats till en viktig offentlig uppfostringsmiljö, kanske en av de viktigaste i dagens samhälle. Deltagande i idrotten lär barn och ungdomar mer än bara idrottsliga färdigheter, de lär sig även normer och värderingar samt vilka beteenden som är förväntade och eftersträvarsvärda. I diskussionen om hur idrotten ska bedrivas finns följaktligen även en implicit tanke om barnuppfostran.⁴⁶

Idrottsrörelsen ska arbeta utifrån regeringens demokratiska riktlinjer och ett av målen är att arbeta integrationsfrämjande. I den statliga idrottspolitikerna har föreningsidrottens potential att fungera som integrationsarena framförts sedan början av 1980-talet.⁴⁷ I både statens och i idrottsrörelsens policydokument betonas, som tidigare nämnts, integration och etnisk mångfald som ett viktigt idrottspolitiskt mål och idrotten har allmänt sett varit betraktad som ideologiskt positiv i samhällsdiskursen. Den har ansetts vara karaktärsdanande och fostrande, vilket i praktiken innebär att barn och ungdomar genom idrotten kan lära sig att samarbeta, undvika olagligheter och främja sin hälsa. Genom idrotten kan också barn och ungdomar fostras i demokrati, öka sitt intresse för

⁴⁶ Redelius, Karin. (2002). *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Stockholm: HSL, s.63

⁴⁷ Källa: SOU 1998: 76 *Idrott och motion för livet – Statens stöd till idrottslivets och friluftslivets organisationer*, s.59f

andra nationer samt lära sig att respektera regler både inom idrott och i övriga samhället. Följaktligen anses idrotten främja en positiv social anpassning med avsikt att utveckla individen positivt ur fysiskt, psykiskt, socialt och kulturellt hänseende.⁴⁸ Ytterligare en positiv aspekt med idrotten är att den kan fungera som en mötesplats där barn med svensk respektive utländsk bakgrund kan umgås och lära känna varandra samt ägna sig åt en verksamhet man är överens om. Samtidigt kan denna mötesplats fungera som en förberedelse för att kunna mötas och umgås på andra platser i samhället. För några av barnen kan idrotten dessutom fungera som en karriärväg, vilket kulle kunna vara ännu ett sätt att inkludera människor i samhället.⁴⁹

Idrottens regler är ofta explicita, även om de tillämpas i en social kontext som innehåller både markerade och dolda normsystem. Det finns en tydlig struktur inom idrottsverksamheten som är omedelbart bekräftande och belönande och idrottsutövaren bedöms i första hand utifrån färdighet i stället för utifrån bakgrund, vilket gör att segregationsmekanismer som verkar i andra sociala sammanhang tenderar att skjutas i bakgrunden. Idrotten är inte språkberoende på samma vis som den allmänna skolan och inte heller obligatorisk, vilket gör att idrottsverksamheten har relativt stor makt över utövandet och regler inom idrotten. Agerar medlemmen på ett oacceptabelt sätt kan denna bli bestraffad, ”bänkad” eller i till och med utkastad ur föreningen.⁵⁰

Idrottsforskaren Tomas Peterson menar att i diskussionen om idrottens verksamhet måste hänsyn tas till två centrala aspekter. För det första bör det finnas en medvetenhet om att idrotten är en del av samhället, det vill säga att först och främst kan den svenska idrottsrörelsens design och ändamål förstås som ett resultat av det svenska samhällets utveckling under det senaste århundradet. För det andra bör det finnas en medvetenhet om att idrotten är självständig. Det vill säga att även om idrotten pågår mitt i samhället, så konstrueras, under träning och tävling, ett miniatyrssamhälle uppbyggt på egna regler, normer, värderingar och sociala relationer. Anledningen till att båda dessa aspekter bör ligga till grund för diskussionen om idrotten som integrationsarena är att; det är viktigt att tänka på att någon som är sämre i skolan kan vara bra på idrottsplanen eller att någon som är arbetslös kan vara en utomordentlig idrottsledare. Således är idrotten en del av samhället men lever också sitt eget liv.⁵¹

Mångfaldsarbete handlar om att tillvarata individers och grupperns olikheter samt att ge mindre inflytelserika grupper i samhället samma möjligheter som övrig befolkning. Arbetet med mångfald avser att förbättra livsvillkoren för alla människor, vilket i förlängningen gynnar social integration och gemenskap. Idrotten som demokratisk folkrörelse har sålunda ett socialt ansvar gentemot alla människor som befinner sig i Sverige, vare sig de är i Sverige som flyktingar, invandrare eller som

⁴⁸ Kolfjord, Ingela. ”Hälsa och samhälle”. I *Mångfald och förändring i socialt arbete* (red) Finnur Magnússon & Lars Plantin. (2004). Lund: Studentlitteratur

⁴⁹ Peterson, Tomas. (2004). Artikel i I&M 4:e augusti

⁵⁰ Peterson, Tomas. (2000). ”Idrotten som integrationsarena” i *Att möta främlingar* (red) Göran Rystad & Svante Lundberg Lund: Arkiv förlag, s. 15

⁵¹ Peterson, Tomas. (2004). Artikel i I&M 4:e augusti

ett resultat en ökad internationalisering. Det finns många demokratiska och samhällsekonomiska argument för att idrotten ska arbeta med social och etnisk mångfald. Ökad mångfald är viktigt ur ett demokratiperspektiv och med tanke på idrottens fostrande roll, kan idrotten genom mångfalden stärka den demokratiska utvecklingen. I regeringens skrivelse för 2009 står att ”Genom att stärka människors relation till frågor om demokrati och mänskliga rättigheter stärks också sammanhållningen och den gemensamma värdegrunden. En metod för att stärka sammanhållningen är dialog i syfte att tillsammans med andra reflektera över grundläggande värdefrågor.”.⁵²

Idrottsrörelsen ses ofta som en viktig instans för barnets socialisationsprocess och den kan genom sin fostrande roll bidra till att stärka barnets sociala kompetens och därigenom förmedla budskap om demokratiska rättigheter och skyldigheter. Detta innebär att idrottsrörelsen inte enbart behöver ha kännedom om barnuppfostran, utan idrottsrörelsen måste även utvidga sitt perspektiv för att verkligen nå det mål om jämlikhet som ett demokratiskt samhälle kräver. Principen om ett demokratiskt samhälle har gjort att ett samhälleligt krav riktats till idrottsrörelsen att fullfölja ambitionen om alla individers rätt till idrottsutövande och delaktighet. Utformandet av verksamhetsplanen *Idrotten vill* kan anses vara ett steg på vägen till att samordna idrotten utifrån demokratiska utgångspunkter. Nästa steg är att föreningar anslutna till Riksidrottsförbundet också arbetar utefter verksamhetsplanen och redovisar hur de uppfyller målen om alla medlemmars lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

4.2 Föreningsfostran kontra tävlingsfostran

Ett specifikt särdrag hos idrotten är konstellationen *föreningsfostran* och *tävlingsfostran*. Begreppen står för två former av fostran som är centrala inom framförallt idrottens barn- och ungdomsverksamhet. Begreppen kan dessutom studeras som två grundläggande uppdrag som ska vägleda idrottens ledare och tränare i samvaron med medlemmarna. Föreningsfostran kännetecknas av samhälleliga värden och principer som delvis kan särskiljas från själva idrottsverksamheten. Föreningsfostran är gemensam för alla folkrörelser, vars mål är att främja demokratiska umgängesformer, byggda på respekt, likaberättigande och öppenhet. Dessa föreningsdemokratiska värden kan anses sammanfatta statens mål med sitt idrottsstöd. Därmed inte sagt att föreningsfostran är en extern samhällelig princip som tvingar idrottsrörelsen att agera demokratiskt utan grundreglerna om öppenhet, delaktighet och jämlikhet har sitt ursprung från svensk folkrörelsetradition och fungerar sedan länge som en fundamental komponent inom den svenska idrottsrörelsen.⁵³

Tävlingsfostran är däremot idrottens eget uppdrag som strävar mot selektering, rangordning och elitisering, vilket gör att idrotten skiljer sig från andra folkrörelser. Ett deltagande i idrottslig

⁵² Skrivelse 2008/09: 24 *Egenmakt mot utanförskap – regeringens strategi för integration*

⁵³ Källa: SOU:2008:59 *Föreningsidrott, folkhälsa, jämställdhet och integration*, s.191

tävlingsverksamhet medför en jämförelse med andra och det handlar om att vinna eller förlora. Tävlingsfostran implicerar även principer som oftast är nödvändiga för att vinna, det vill säga att övning ger färdighet och att träning utgör en förutsättning för att delta under en tävling eller match.⁵⁴ Både föreningsfostran och tävlingsfostran kan följaktligen betraktas som grundläggande värden i organiserad idrottsutövning men konstellationen mellan föreningsfostran och tävlingsfostran har också framstått som problematisk.⁵⁵

Inom idrotten, liksom i övriga samhället, handlar sociala värden om individualism kontra kollektivism och elitism kontra jämlikhet. Exempelvis har den svenska fotbollen sedan länge genomsyrats av en enhetlig, nationell föreställning om hur spelandet ska gå till och följaktligen vad man kan förvänta sig av sina spelare. Å ena sidan är ”rent spel” och lämpliga taktiker en naturlig aspekt inom fotbollen men å andra sidan återspeglar denna aspekt mer generella moraliska frågor som även existerar inom övriga samhället. Den svenska idrotten fungerar enligt Mats Franzén & Tomas Peterson, som en fostrande arena med två grundläggande paradoxala åtaganden. Det första åtagandet kommer från samhället och det innebär, som redan nämnts, att fostra demokratiska medborgare (föreningsfostran). Det andra åtagandet kommer från idrotten själv och det innebär att fostra konkurrens och konkurrenskraft (tävlingsfostran). Uppdragen kan anses utgöra ett motsatspar då föreningsfostran å ena sidan formulerar svensk idrotts folkrörelseideal och målen är bredd och likvärdighet medan tävlingsfostran å andra sidan formulerar idrottens egenvärde och skapar åtskillnad mellan individer. Således uppstår paradoxala värden inom idrotten, som kan upplevas som oförenliga med varandra och som kan leda till att försöket att delaktiggöra individer med utländsk bakgrund får motsatt effekt.⁵⁶

Statens idrottsstöd kan betraktas som ett uppdrag till idrottsrörelsen att främja demokratiska umgängesformer, grundade på respekt, likaberättigande och öppenhet. Idrottsrörelsen ska ha potential att ta hand om alla som söker sig till verksamheten och låta varje enskild medlem utvecklas enligt sina egna förutsättningar. Statens idrottspolitiska mål är därmed synonymt med att främja föreningsfostran. Verksamhetsplanen *Idrotten vill* kan tolkas som idrottsrörelsens försök att skapa balans mellan föreningsfostran och tävlingsfostran. I verksamhetsplanen utgör förenings- och tävlingsfostran självklara delar i samtlig föreningsorganiserad idrott och även om huvuddelen av planen ägnas åt frågor med anslutning till tävlingsfostran betonas återkommande föreningsdemokratiska aspekter. *Idrotten vill* är inte enbart en redogörelse av idrottens samhälleliga förtjänster, utan är också tänkt att fungera som en förebild för idrottsföreningar.⁵⁷

⁵⁴ Källa: SOU: 2008:59 *Föreningsidrott, folkhälsa, jämställdhet och integration*, s. 191f

⁵⁵ Peterson, Tomas. (2000). ”Idrotten som integrationsarena” i *Att möta främlingar* (red) Göran Rystad & Svante Lundberg Lund: Arkiv förlag, s.148f

⁵⁶ Artikel av Franzén, Mats & Tomas Peterson. (2002). *Football involvement and male ethnic differences among youth in Sweden*, s. 21

⁵⁷ Källa: SOU: 2008:59 *Föreningsidrott, folkhälsa, jämställdhet och integration*, s. 191f

Peterson menar att den svenska idrottsföreningen och dess praktik är en konstruktion som bygger på det svenska samhällets historiska, politiska, sociala och kulturella relationer. Att skildra idrottsföreningen på detta sätt gestaltar idrotten som dömd att misslyckas som integrationsarena. Peterson menar emellertid att även om idrotten är ett socialt fält, där det ständigt pågår en kamp om det uttalade och om det outtalade, så klarar sig många individer med utländsk bakgrund häpnadsväckande bra i den kampen. Det paradoxala förhållandet mellan förenings- och tävlingsfostran gör att den implicita kunskap som måste erövrats inte enbart rör anpassning till den svenska föreningskulturen, utan även om smygselektering och smygelitisering för att uppnå resultat. Peterson tror att barn och ungdomar med utländsk bakgrund har lättare att tillgodogöra sig denna implicita kunskap, vilket till stor del kan utjämna det underläge de har gentemot barn och ungdomar med svensk bakgrund.⁵⁸ Peterson menar att barn och ungdomar med utländsk bakgrund har enklare att se och acceptera verkligheten bakom parollerna. Grupper som tenderar att missgynnas inom den vanliga skolan med dess allmängiltiga pedagogik, kan gynnas inom idrotten eftersom den har en tydlig struktur som är omedelbart bekräftande och belönande. Utövaren bedöms först och främst som idrottsutövare, det vill säga utifrån talang istället för utifrån bakgrund, vilket gör att segregationsmekanismer som är vanliga i andra sammanhang har benägenhet att hamna i bakgrunden. Av den anledningen kan just idrottens inriktning mot tävlan oväntat nog fungera som ett effektivt skydd mot diskriminering.⁵⁹

4.3 Vi och De andra

Vissa forskare menar som sagt att det finns en risk med att betona idrotten som integrationsarena, eftersom det kan leda till ett osynliggörande av existerande strukturproblem. Det vill säga att när idrotten skapar möjligheter och bättre förutsättningar för några, så bortser man ofta från det som utesluter flera och på lång sikt kvarstår således samhällsklyftorna. Dessutom riskerar idrotten att bli betraktad som en möjlighet till att förändra personers sociala position, snarare än att den kan bidra till tekniker och värderingar som är nödvändiga för att lyckas i utbildning, på arbetsplatsen och i livet generellt. Forskare menar att samtidigt som idrotten förenar nationer och grupper världen över så exkluderar den grupper utifrån kön, etnicitet och klass. När det exempelvis gäller kvinnor har de sämre villkor och möjligheter och finns därmed inte representerade i lika hög grad inom idrotten, särskilt inte inom de högre hierarkierna.⁶⁰

Som nämndes tidigare tenderar integrationspolitiska åtgärder, såväl inom idrotten som i övriga samhället, att befästa tanken kring ”vi” och ”de andra”, men att inte arbeta integrationsfrämjande skulle istället leda till att grupper och individers förutsättningar och intressen osynliggörs. Problem uppstår dock när begreppet etnicitet kopplas samman med det som är annorlunda, vilket gör att det skapas hierarkiska ordningar mellan ”de som integrerar” och ”de som ska integreras”.⁶¹ Detta

⁵⁸ Peterson, Tomas. Artikel i I&M, s.19ff

⁵⁹ Ibid. s.19ff

⁶⁰ Källa: SOU:2008:59 *Föreningsidrott, folkhälsa, jämställdhet och integration*, s.250ff

⁶¹ Ibid. s.258

går att sammankoppla med Aleksandra Åhlunds tes om att "Invandrarskap har blivit till ett permanent tillstånd av kulturell underordning och socialt utanförskap".⁶² Det vill säga att individer med utländsk bakgrund framställs som främlingar och som kontraster till det "svenska", samt att de måste anpassas för att bli en del av samhället, snarare än att samhället skulle ta del av deras erfarenheter och kunskaper.

Iris Marion Young menar att begreppet integration, i en djupare mening, implicerar just en mångfald av erfarenheter och behov, samt ett formande av ett samhälle där många människors delaktighet möjliggörs utifrån deras egna förutsättningar och situationer.⁶³ Integration betyder följaktligen inte att alla människor ska assimileras och bli lika, utan att vi lever i ett mångkulturellt samhälle där alla människor oavsett bakgrund ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Detta är en viktig aspekt vad gäller integrationsfrämjande arbete som handlar om respekt för olikheter och om lärande av varandra. Vi kan därför inte begränsa förståelsen till att en individ är *invandrare* utan att också förstå att han/hon är *utvandrare*. Vi måste intressera oss för livsvillkoren och förståelseformerna i det land från vilket invandraren utvandrat. Hur har hemlandets villkor format dem och hur påverkar detta sociala och ekonomiska villkor samt vilka förväntningar har de själva på det svenska samhället?

Människor som är tillhörande majoritetssamhället, med liknande bakgrund och erfarenheter tenderar ibland att se sina egna värderingar och synsätt som givna. Att möta och arbeta tillsammans med människor med annorlunda bakgrund kan ge nya perspektiv, vilket kan vara en fördel när det gäller att arbeta med nya idéer och skaffa sig nya kunskaper. En heterogen arbetsgrupp har ofta en bredare erfarenhetsbas, vilket gör att den söker ytterligare valmöjligheter vid problemhantering samt ifrågasätter förgivna antaganden. Därigenom främjar en heterogen grupp inspiration och nyskapelse, vilket inom idrotten kan innebära nya arbetsformer och ett utvecklat ledarskap, som i sin tur leder till bättre idrott och bättre resultat. Genom att tillvarata samhällets mångfald inom idrotten och utnyttja den samlade kompetensen på ett mer effektivt sätt stärks följaktligen idrottsrörelsens långsiktiga utveckling.

Till vardags delar vi ofta in grupper efter, kön, ålder, etnicitet, religion etcetera, men eftersom grupp tillhörighet karakteriserar såväl självförståelse som omvärldens syn på individerna i gruppen, är en social grupp något mer än enbart en enkel lista på de individer som ingår i den. En social grupp är ett kollektiv som står i motsats till minst ett annat kollektiv ifråga om kultur, beteende eller livsstil. På grund av likartade livsvillkor och erfarenheter känner ofta medlemmar av en och samma grupp gemenskap med varandra, vilket gör att man ofta umgås med andra inom samma grupp. Uppkomsten av gruppidentiteter sker i interaktionen mellan olika sociala gemenskaper som uppfattar att det finns skillnader dem emellan, trots att de är överens om att de är medborgare i ett och samma samhälle. Det är först vid mötet med andra grupper som olikheter medvetandegörs,

⁶² Åhlund, Aleksandra.(1997). *Multikultiungdom – kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur, s.21

⁶³ Young, Iris Marion. (2000). *Att kasta tjejkast: Texter om feminism och rättvisa*. Stockholm: Atlas, s. 7f

men grupperna skapas inte enbart genom mötet med andra grupper utan sociala processer inom ett samhälle skiljer också ut grupper.⁶⁴

Tomas Peterson och Mats Franzén utvecklar denna sista tanke och frågar sig vilka konsekvenser individens etnicitet har för sportutövande i Sverige.⁶⁵ När det gäller exempelvis fotboll så finns, enligt forskarna en stereotyp bild av att utomnordiska fotbollsspelare har en annorlunda personlighet och kompetens, exempelvis sägs det att utomnordiska spelare har bättre teknik, springer fortare och har bättre balans. De spelar också mer oberäkneligt, brutalt och individualistiskt, det vill säga att de tänker mer på sitt eget spelande än på hela lagets. Franzén och Peterson menar att dessa stereotyper är socialt konstruerade och att skapandet av dessa stereotyper sker i en svensk kontext.⁶⁶ Som nämndes i teorikapitlet menar Frederick Barth att vid konstruerandet av andra konstruerar vi samtidigt oss själva, vilken tes även Franzén och Peterson instämmer i. Detta skulle i praktiken innebära att den syn på utomnordiska spelare, som framställs av Franzén och Peterson står i kontrast till den syn som finns på svenska spelare. Det vill säga att svenska spelare skulle ha sämre teknik, balans och vara långsammare än utomnordiska spelare samt att svenska spelare skulle vara pålitliga, försiktiga och kollektivtänkande. De flesta skulle säkerligen motsäga sig den illustrationen av svenska spelare men ändå diskuteras det oavbrutet i termer av etnicitet inom idrotten. Ett exempel på den stereotypiska bilden som framställs är att när Fredrik Ljungberg får ett utbrott på fotbollsplanen hänvisas det till att han har en dålig dag, men när Zlatan Ibrahimović får detsamma handlar det istället om hans etniska ursprung. Problem mellan såkallade invandrare och svenskar på idrottsarenan tolkas ofta som att de förra har en kultur: att de är mer hetlevrade, mer fysiskt utåtagerande och inte förstår ”våra” regler. Medan likartade problem mellan enbart svenskar tolkas i termer av psykologi, dålig stämning i laget etcetera.⁶⁷

I Franzéns och Petersons artikel framgår det tydligt att det är kontexten som är avgörande för förståelsen och det verkar vara just förståelsen som bör ligga till grund när man exempelvis vill medverka till ökad integration inom idrotten. Franzén och Peterson menar att vi måste ha en förståelse för hur maktrelationer agerar, bland annat när det gäller skapandet av kategorier såsom ”vi” och ”de andra”. De anser att inga problem kan lösas utan att förstå vari de bottnar.⁶⁸ En tolkning av deras resonemang är att det är människor som skapar synen på exempelvis den italienska idrottaren som teknisk och brutal snarare än att han eller hon skulle vara det oberoende av våra tankar. Enligt Franzén och Peterson måste etniska skillnader förstås i sin kontext och med inhämtad inspiration från Bourdieu, så hävdar de att fotboll är ett relativt självstyrande fält med egna ideal och lämpliga arrangemang. Teoretiskt förstås den etniska skillnaden som en social

⁶⁴ Young, Iris Marion. (2000). *Att kasta tjejkast: Texter om feminism och rättvisa*. Stockholm: Atlas, s. 56f

⁶⁵ Artikel av Franzén, Mats & Tomas Peterson. (2002). *Football involvement and male ethnic differences among youth in Sweden*, s. 2

⁶⁶ Ibid. s.1f.

⁶⁷ Fundberg, Jesper. (4/8 2007). *Varför gråter man när en flagga hissas?* Artikel i I&M

⁶⁸ Artikel av Franzén, Mats & Tomas Peterson. (2002). *Football involvement and male ethnic differences among youth in Sweden*, s.21

distans där maktrelationer agerar som dikotomier mellan ”vi” och ”de andra”, men också mellan deltagande och utanförskap.⁶⁹

Samhället har stort förtroende för idrottsrörelsens förmåga till integration, vilket inte minst blir tydligt när särskilda resurser avsätts för ändamålet. Idrottsforskare menar att samhällets förtroende för idrottsrörelsen är rimligt, åtminstone om utsatta grupper har möjlighet att delta på ett rättvist sätt.⁷⁰ Delaktigheten är således en viktig faktor och integration handlar om olika sätt att göra det möjligt för människor att vara delaktiga i utformandet av sina egna liv.

4.4 Delaktighet och närvaro

När det gäller idrotten är kanske representation det första steget till integration. En jämn fördelning mellan könen respektive en någorlunda proportionell fördelning mellan medlemmar med svensk och utländsk bakgrund tyder på god representation av grupper, medan en ojämn fördelning tyder på det motsatta. Därmed inte sagt att en jämn representation är detsamma som integration, men den kan vara en grundläggande faktor i ett integrationsfrämjande arbete.

År 2002 utförde Statistiska Centralbyrån (SCB) på uppdrag av Riksidrottsförbundet en statistisk undersökning av ungdomar med utländsk bakgrund och deras idrottsvanor. Även om undersökningen inte är rykande färsk och på många punkter kan ifrågasättas som statistiskt säkerställd, kan det vara angeläget att redovisa dess resultat. Detta med anledning av att undersökningen visar tendenser intressanta för denna rapport samt att det inte gjorts särskilt många statistiska undersökningar rörande detta område.

Resultatet grundar sig på en enkätundersökning, där 3 000 statistiskt utvalda ungdomar med utländsk bakgrund fått svara på frågor om sina idrotts- och motionsvanor. Ungdomar med utländsk bakgrund definieras i undersökningen som ”en person som är född utomlands eller har någon förälder som är född utomlands”.⁷¹ Det finns flera bekymmer med att studera idrott ur ett integrationsperspektiv. Det största problemet gäller hur man kategoriserar etniciteter, det vill säga om det är vetenskapligt hållbart att sammanföra alla som inte är etniskt svenska till att kategoriseras som invandrare? Hur är det exempelvis med danskar och normän, räknas de som invandrare på samma grunder som somalier eller irakier och i hur många generationer räknas man egentligen som invandrare? Detta är dock inget Riksidrottsförbundet analyserat i sin rapport.

Svarsfrekvensen i Riksidrottsförbundets studie var endast 51 %, det vill säga att ungefär hälften i urvalsgruppen svarade på frågorna. Interna jämförelser gjorde genom att dela in deltagarna i tre olika kategorier:

⁶⁹ Artikel av Franzén, Mats & Tomas Peterson. (2002). *Football involvement and male ethnic differences among youth in Sweden*, s.21

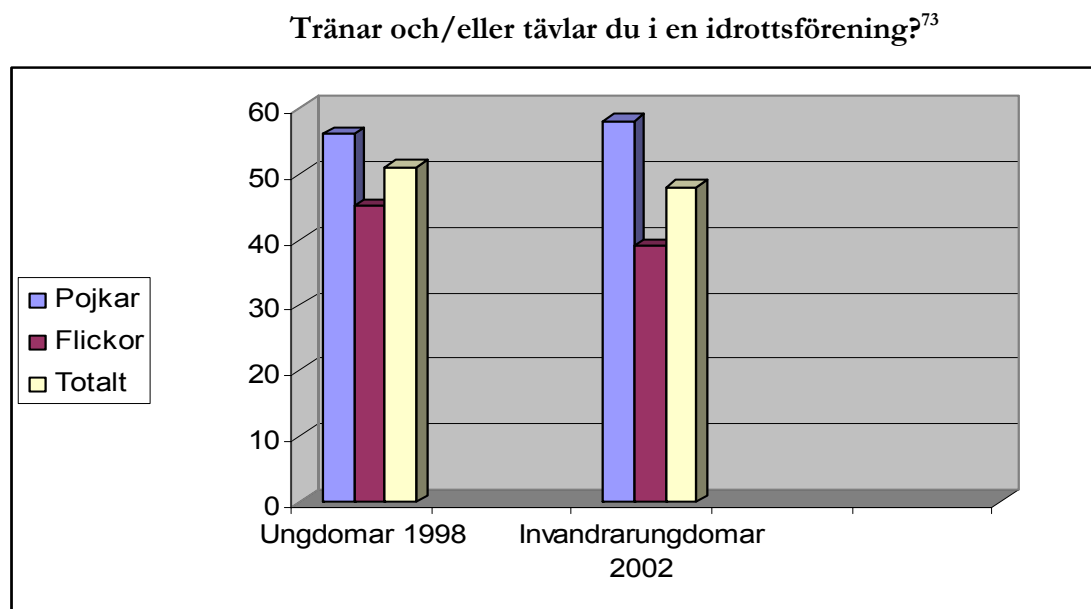
⁷⁰ Se exempelvis Tomas Peterson, Jesper Fundberg och Ingela Kolffjord

⁷¹ Källa: Riksidrottsförbundet. (2002). *En statistisk undersökning*, s. 2

- Ungdomar födda utomlands (1 175 ungdomar)
- Ungdomar födda i Sverige men vars båda föräldrar är födda utomlands (1 150 ungdomar)
- Ungdomar i Sverige med en förälder född utomlands (678 ungdomar)⁷²

Undersökningen visade att det fanns tydliga skillnader mellan dessa grupper. Gruppen med ungdomar som är födda i Sverige men som har en förälder från ett annat land skiljde sig markant från övriga två grupper.

Först och främst görs en jämförelse mellan en undersökning från 1998 kring ungdomars motionsvanor rent generellt och mellan undersökningen från 2002 som enbart rör invandrarungdomars motionsvanor. Den grundläggande frågan för undersökningen är om ungdomarna deltar i en idrottsförening.

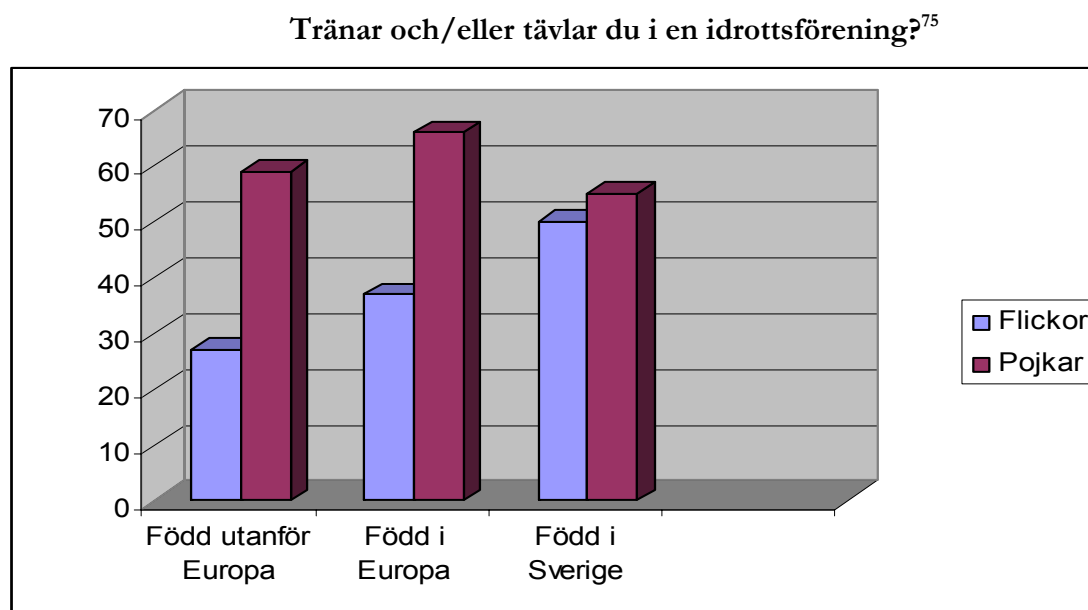


Detta diagram visar att år 2002 deltar 58 % av de så kallade invandrapojkarna och 39 % av invandrarflickorna i en idrottsförening. Totalt deltar 48 % av invandrarungdomarna. Vid en jämförelse med undersökningen från 1998 ses inga större variationer förutom att pojkar med utländsk bakgrund idrottar något högre än genomsnittet och flickor med utländsk bakgrund något mindre än genomsnittet. Här är det dock viktigt att minnas tidsaspekten, det har trots allt gått fyra år mellan de båda undersökningarna. Det är även viktigt att minnas att i den första undersökningen inkluderades både svenska ungdomar och ungdomar med utländsk bakgrund. Tidigare fråga delades även in i tre kategorier: *Ungdomar födda utanför Europa*, *Ungdomar födda i Europa* samt

⁷² Källa: Riksidrottsförbundet. (2002). *En statistisk undersökning*, s.2

⁷³ Källa: Riksidrottsförbundet. (2002). *En statistisk undersökning*, s.3

Ungdomar födda i Sverige. Samtliga ungdomar är dock representerade som ungdomar med utländsk bakgrund, enligt definitionen ovan.⁷⁴



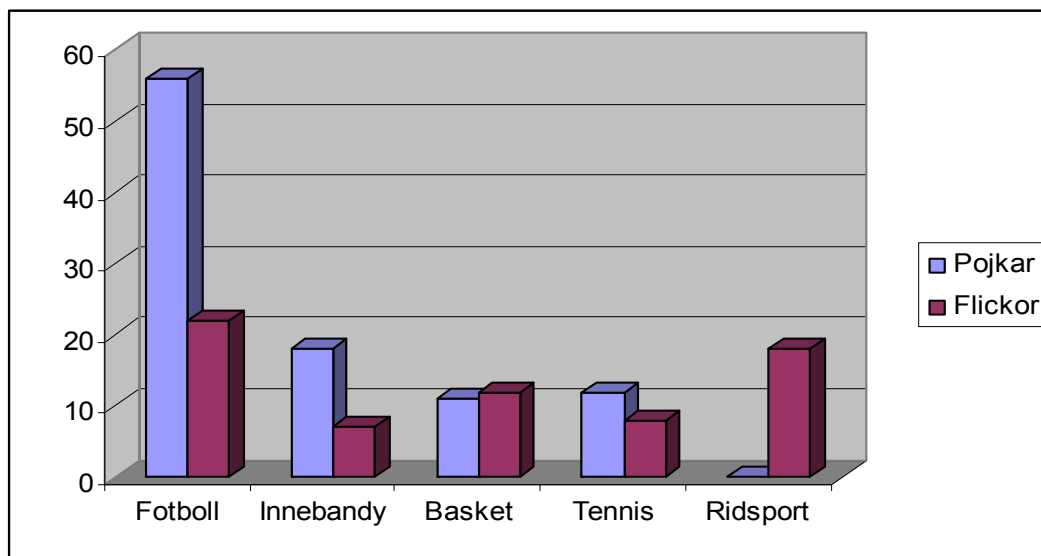
I kategorin *Ungdomar födda utanför Europa* deltog 59 % av pojkarna samt 27 % av flickorna i någon form av idrottslig aktivitet. I kategorin *Ungdomar födda i Europa* deltog 66 % av pojkarna och 37 % av flickorna medan i kategorin *Ungdomar födda i Sverige* deltog 55 % av pojkarna och 50 % av flickorna. Detta diagram visar att bland flickor minskar deltagandet i idrotten ju större avstånd det är mellan ursprungslandet och Sverige. Bland pojkarna däremot är det de svenskfödda som deltar minst i idrottsföreningar och de som är födda i ett annat europeiskt land deltar mest, medan utomeuropeiska pojkar ligger mitt emellan.

Nästa fråga av intresse handlar om vilka idrotter som är representerade av ungdomar med utländsk bakgrund.

⁷⁴ Källa: Riksidrottsförbundet. (2002). *En statistisk undersökning* s.2

⁷⁵ Källa: Riksidrottsförbundet. (2002). *En statistisk undersökning*, s.4

I vilken eller vilka idrotter tränar och/eller tävlar du i en idrottsförening?⁷⁶



Diagrammet visar de mest populära sporterna bland ungdomar med utländsk bakgrund, utifrån kön. Bland pojkar är det fotbollen som dominerar, hela 56 % av de tillfrågade pojkarna spelar fotboll. På andra plats ligger innebandy med 18 %. Basket och tennis lockar 11 % respektive 12 % av pojkarna, medan ridsport inte lockar någon alls, det vill säga 0 % av pojkarna. När det gäller flickor är det 22 % som spelar fotboll, 18 % som utövar ridsport, 12 % som spelar basket och 8 % som spelar tennis samt 7 % som spelar innebandy. Fotboll som idrottsaktivitet dominerar således både bland pojkar och bland flickor, vilket kanske är föga förvånande eftersom det är den största idrotten i Sverige. Det som kan vara av större intresse är att när det gäller pojkar med utländsk bakgrund är de i högre grad representerade inom fotbollen än ungdomsgruppen rent generellt. Även innebandy som är en relativt ”svensk” idrott är påtagligt representerad av pojkar med utländsk bakgrund, vilket kan bero på idrottens tillgänglighet och relativt låga kostnader. När det gäller idrotten basket så är den vanligare bland ungdomar med utländsk bakgrund än bland ungdomar generellt, men här är det istället flickor med utländsk bakgrund som dominerar.

Som synes har det idrottsliga valet en könsaspekt och anledningen till att många utomeuropeiska flickor väljer att spela basket finns det olika förklaringar till. Jesper Fundberg som har gjort en intervjustudie med ett antal ungdomar fick svaret att basket kan spelas på ett ”tjejigt” sätt till skillnad från fotboll där det är mer pojkflickor som spelar.⁷⁷ Idrotten kan som nämnt fungera som socialisationsfaktor och de värderingar individen kan tillägna sig genom idrotten är av både positiv och negativ karaktär. Genom idrotten kan idrottsdeltagarna lära sig hur de passar in men också hur de *inte* passar in. Idrotten kan lära ut empatiska och gemenskapsrelaterade värderingar, men samtidigt kan tävlingsinriktning och aggressivitet vara positiva egenskaper för pojkar och män men negativa för flickor och kvinnor. Förklaringen till att idrotter uppfattas vara ”kvinnliga” respektive

⁷⁶ Ibid. s.5

⁷⁷ Fundberg, Jesper. ”Idrott och integration. Pojkar och flickor berättar om sina erfarenheter inom fotboll och basket”, i *Föreningsliv, makt och integration*. Bo Bengtson (red). Regeringskansliet: Justitiedepartementet (Ds 2004: 49), s. 280f

”manliga” kan följaktligen bero på att idrotten själv konstruerar och rekonstruerar normer för vad som anses vara ”kvinnligt” och ”manligt” och i förlängningen påverkar det också formandet av barnens identiteter.⁷⁸

Många inom idrottsvärlden menar att flickor med utländsk bakgrund och framförallt utomeuropeiskt födda flickor är svåra att nå och rekrytera till idrotten. Det finns ingen uppenbar förklaring till varför flickor med utländsk bakgrund är mindre idrottsengagerade men traditioner, kulturell och religiös bakgrund kan vara några orsaker. Forskare menar att religionen inte är ett hinder för idrottandet bland barn och ungdomar, däremot kan religionen få konsekvenser för möjligheten att idrotta. När det gäller exempelvis islam finns föreskrifter om hur kvinnor bör klä sig och röra sig samt en idé kring ett ”isärhållande av könen”. Detta gör att vissa grupper av kvinnor inte kan delta på samma villkor som andra.⁷⁹ Enligt en utvärdering av olika Handslagsprojekt menar ett flertal barn och ungdomar att ett deltagande inom idrotten inte alltid är enkelt och självklart. Problemen kan gälla tillgängligheten men även föräldrars åsikter om idrotten och samordning mellan skola och idrott spelar in. En del förklarar sitt icke – deltagande med att hänvisa till kulturella traditioner, det vill säga att flickor helt enkelt inte utövar idrott, men det är också viktigt att föräldrarna känner sig trygga med idrotten.⁸⁰ Jesper Fundbergs studie visade att bland de flickor som inte idrottade alls var det ett flertal som förväntades hjälpa till hemma och helt enkelt inte tilläts idrotta för sina föräldrar.⁸¹ Utvärderingen av dessa handslagsprojekt visade dock att deltagandet ökar om skolan finns med som trygghetsgarant för verksamheten samt att familjen hade kännedom om projektledaren.⁸² Av den anledningen kan det vara bra om projektledaren, för att skapa en förtrolighet, personligen informerar både barn och föräldrar om projektet. Att familjen är bekant med ledaren ökar också chansen till att fler flickor tillåts idrotta. Den viktigaste orsaken till att flickor med utländsk bakgrund är svårrekryterade till idrotten kan emellertid vara bristande kompetens hos föreningar att hantera kulturella och socioekonomiska skillnader och förhållanden. Därför är det viktigt för föreningar att införskaffa kunskap om dessa områden och det kan även vara en fördel att informera föräldrar om integration och hälsa för att öka möjligheten att de låter sina barn delta.

Nästa fråga i Riksidrottsförbundets undersökning som är av intresse är hur ungdomar med utländsk bakgrund önskar förändra idrotten så att den bättre passar deras förutsättningar och önskemål.

⁷⁸ Hassmén, Peter. (2003). *Idrottspsykologi*. Stockholm: Natur och kultur, s. 202

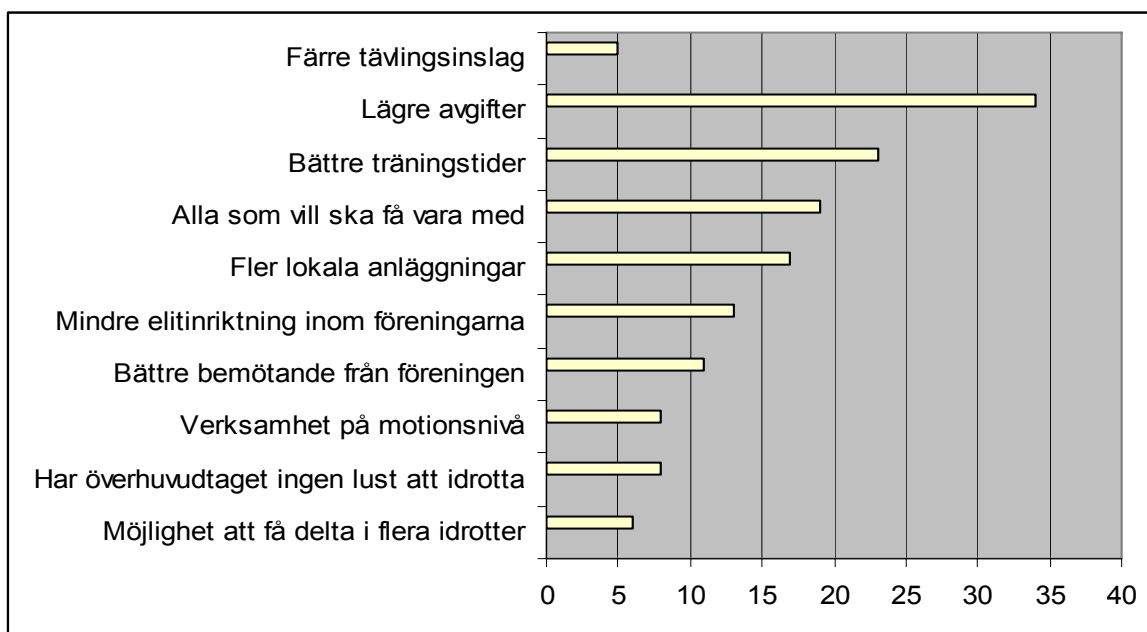
⁷⁹ Strandbu, Åse *Idrottsdeltagande för tjejer*. Publicerad på www.idrottforum.org

⁸⁰ Källa: Riksidrottsförbundet. *Handslagets Speciella Insatser med inriktning mot mångfald och integration*, s.25

⁸¹ Fundberg, Jesper. ”Idrott och integration. Pojkar och flickor berättar om sina erfarenheter inom fotboll och basket”, i *Föreningsliv, makt och integration*. Bo Bengtson (red). Regeringskansliet: Justitiedepartementet (Ds 2004: 49), s.280f

⁸² Källa: Riksidrottsförbundet. *Handslagets Speciella Insatser med inriktning mot mångfald och integration*, s.25

Hur skulle du vilja förändra idrotten för att få lust att börja träna i en idrottsförening?⁸³



Ovanstående diagram visar att hela 34 % av ungdomarna skulle kunna tänka sig att börja träna i en idrottsförening om avgifterna sänktes och 23 % av ungdomarna önskar att träningstiderna skulle vara bättre. En annan viktig faktor är att alla ska kunna delta (19 %) och att det ska finnas fler lokala föreningar (17 %). Av de tillfrågade ungdomarna önskar 13 % att föreningarna ska vara mindre elitinriktade och 11 % önskar ett bättre bemötande från föreningen. 8 % av ungdomarna vill ha verksamhet på motionsnivå och lika många (8 %) vill inte idrotta överhuvudtaget. 6 % önskar möjlighet att få delta i flera idrotter samtidigt och 5 % önskar färre tävlingsinslag.

Utifrån ovanstående diagram går det att utläsa att endast 8 % av de tillfrågade ungdomarna inte vill idrotta överhuvudtaget. Tidigare diagram visade att 48 % av ungdomarna är tillhörande en idrottslig förening, vilket innebär att 52 % inte är tillhörande en förening. Av dessa 52 % som inte tillhör någon idrottslig förening är det alltså endast 8 % som inte vill idrotta alls. Resterande procent skulle kunna tänka sig att idrotta om någon form av förändring sker. Detta betyder följaktligen att idrotten har en stor möjlighet att rekrytera fler ungdomar med utländsk bakgrund, men för att göra detta måste deras intressen tas tillvara på ett bättre sätt. Detta är inget som Riksidrottsförbundet uppmärksammat eller analyserat kring i sin statistiska rapport, men som kan vara av stor betydelse för att idrottsföreningar bättre ska förstå och kunna ta hänsyn till barn och ungdomars behov och önskemål. Att tillåtas vara delaktig och ha inflytande betyder mycket för individens sociala utveckling. Barn och ungdomar som känner sig delaktiga får mer självförtroende

⁸³ Källa: Riksidrottsförbundet. (2002). *En statistisk undersökning*, s. 10

och en känsla av att kunna tillföra något viktigt. Delaktighet bland barn och ungdomar innebär att de får uppleva att de blir tagna på allvar och respekterade för sina erfarenheter och tankar.⁸⁴

Hur kan man då göra för att ta tillvara på barn och ungdomars intressen? Som nämndes tidigare är det först och främst viktigt att se till att deras intressen förs upp på dagordningen. Detta görs bäst genom att det finns representanter inom styrelsen som kan föra fram åsikterna. Ett empiriskt exempel på hur viktigt det kan vara att bli representerad av någon med liknande bakgrund är Lena Wängneruds undersökning av ledamöter inom svensk politik. Denna visade att det endast var sex procent av männen gentemot femtiofyra procent av kvinnorna som tyckte det var viktigt att föra fram kvinnors intressen inom politiken.⁸⁵ Resultatet pekar onekligen i riktning åt att kvinnor, om inte bättre, så åtminstone i större utsträckning representerar kvinnliga medborgares intressen. Detta stämmer överens med Anne Phillips resonemang om att kvinnor har större benägenhet att ta tillvara på så kallade ”kvinnliga” intressen, vilket sannolikt även borde gälla för individer med utländsk bakgrund. Ergo: individer med utländsk bakgrund representeras troligtvis bäst av andra individer med liknande bakgrund.

Riksidrottsförbundet anser att undersökningen om idrottsvanorna hos ungdomar med utländsk bakgrund uppvisade ett positivt resultat. Den visade att vissa idrottsgrenar representeras av pojkar med utländsk bakgrund till och med i högre utsträckning, än vad de representeras av svenska pojkar. Den visade även att flickor med utländsk bakgrund intresserar sig för idrott i mindre utsträckning än vad pojkar med utländsk bakgrund gör, men inte i den grad som man från början misstänkte. Problemet med integrationen inom idrotten blir explicit när begreppen etnicitet och kön kombineras i diskussionen. Flickor med utländsk bakgrund framställs som problematiska, de idrottar inte så mycket som pojkar överlag, oavsett om de är svenska eller inte. När det däremot gäller begreppet klass är det nästan helt frånvarande i forskning kring idrott och integration.⁸⁶ Därför är det viktigt att i debatten om integration diskutera etnicitet i förhållande till både kön och klass. En utgångspunkt för ett sådant teoretiskt betraktelsesätt kallas som nämnt för intersektionalitet och genom att se samband och skiljaktigheter mellan olika kategoriers marginalisering synliggörs också vilken grupp som är överrepresenterad inom idrottens styrande kontext. Ett intersektionellt synsätt möjliggör följaktligen överblicken av ett större och mer komplext system av makthierakier. Detta gör att föreningar och förbund kan fråga sig vilka konstellationer av sociala identiteter som är representerade alternativt frånvarande inom just deras verksamhet.⁸⁷

⁸⁴ Tebelius, Ulla & Marie Ericsson. (2001). *Demokrati som procedur eller engagemang*. Halmstad: Halmstad tr, s.56

⁸⁵ Wängnerud, Lena (1998). *Politikens andra sida: om kvinnorepresentation i Sveriges riksdag*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, s.127

⁸⁶ Fundberg, Jesper. (4/8 2004). *Varför gråter man när en flagga hissas?* Artikel i I&M

⁸⁷ Fundberg, Jesper & Oscar Pripp. (3/4 2007). Artikel i Svensk idrottsforskning, s.44

Idrotten är internationell, det vill säga att den är utformad i stort sett likadant världen över. Den är relativt billig som fritidssysselsättning och dessutom anses den vara en god fostrare och beundransvärt tolerant. Trots detta känner sig inte alla välkomna inom idrotten och idrotten består ibland av konflikter både inom och utanför idrottens arenor. Det talas om utslagningsmekanismer och enligt statistik lockar vissa idrotter vissa grupper mer än andra. För att idrotten ska kunna fungera som en integrationsarena är *tillgänglighet* ett nyckelord. Tillgängligheten har både en yttre och en inre betydelse och det handlar inte bara om att människor ska ha tid och råd att delta, utan verksamheten måste även utformas så att alla faktiskt *kan* delta. Idrottens ambition är att verksamheten ska vara öppen för alla oavsett klass, kön, etnicitet, kultur, språk och religion men samtidigt håller vissa idrottsgrenar på att förvandlas från arbetar- till medelklassidrott på grund av kostnaderna och höga krav på föräldrars medverkan.⁸⁸ Det har inte gjorts särskilt omfattande undersökningar angående tillgängligheten ur ett etnicitetsperspektiv, vilket inte är särskilt förvånande med tanke på att etnicitet saknas som kategori i Riksidrottsförbundets årliga studier av svenska folkets motions- och tävlingsvanor.⁸⁹

Ofta hänvisas svårigheten att rekrytera och behålla barn och unga inom idrotten till samhällsstrukturer som idrotten inte råår över, exempelvis kön, etnicitet, klass samt bristande föräldraengagemang och barns stillasittande i det moderna samhället. Lösningen blir ofta att satsa på särskilda projekt som ska locka barn och unga att delta eller stanna kvar inom idrotten, snarare än att lyfta fram problematiken kring strukturen i förbunden eller föreningen.⁹⁰ Därmed inte sagt att det är fel att bedriva verksamhet i projektform men som ett komplement kan föreningen med fördel även undersöka vilka som redan deltar och på vilka nivåer de deltar, samt vilka sociala villkor som råder inom respektive idrott. När det gäller idrottsrörelsen finns viss kritik riktad mot idrottsföreningarnas bristande vilja eller förmåga att arbeta integrationsfrämjande. Det handlar inte enbart om att rekrytera människor med invandrarbakgrund till ledaruppdrag utan att överhuvudtaget skapa mer acceptans för mångfalden, att ändra på traditionella arbetssätt bland idrottsledarna och att skapa nya inställningar till integration. Detta kräver en kombination av handlingsplan, uthållighet och långsiktigt tänkande.⁹¹ Utmaningen för idrottsrörelsen är således att fördjupa demokratin i verksamheten samtidigt som man utvecklar idrotten och målet bör vara en verksamhet där samtliga kan göra sina röster hörda och gemensamt komma fram till beslut.

5. Integrationsfrämjande arbete och projektverksamhet

I diskussionen om idrotten som integrationsarena är det relevant att problematisera studiet av olika idrottsprojekt. I följande kapitel presenteras därför ett antal integrationsprojekt som bedrivits av olika idrottsföreningar runt om i landet. Dessa projekt och deras utvärderingar kan

⁸⁸ Peterson, Tomas. (2000). "Idrotten som integrationsarena" i *Att möta främlingar* (red) Göran Rystad & Svante Lundberg Lund: Arkiv förlag., s.7

⁸⁹ Källa: SOU 2008:59 *Föreningsfostran och tävlingsfostran – en utvärdering av statens stöd till idrotten*, s.259

⁹⁰ Fundberg, Jesper & Oscar Pripp. (3/4 2007). Artikel i Svensk idrottsforskning, s.46

⁹¹ Källa: <http://www.sisuidrottsutbildarna.se/templates/Page.aspx?id=550>

förhoppningsvis vara en hjälp på vägen till att bättre förstå idrottens integrationsmöjligheter och hur ett arbete med integration kan gå till. Projekten är; *Helamalmö*, *Basket utan gränser i Norrköping*, *Idrott - utbildning - delaktighet – integration*, *Flernationellt idrottsprojekt för att främja integration* samt kampanjen *Ge rasismen rött kort* (GRRK).

5.1 Helamalmö – Malbas basketförening

Helamalmö är ett pågående samhällsorienterat integrationsprojekt som syftar till att skapa mötesplatser för mellanstadiebarn. Syftet är att påverka barnens attityder redan i tidiga ungdomsår så att de får en bra inställning till etik och moral. Målet är att barnen ska känna samhörighet med varandra, oavsett stadsdel, kön eller etnisk bakgrund.⁹² Forskaren Ingela Kolbjörn har på uppdrag av Riksidrottsförbundet utfört en kvalitativ utvärdering av projektet och det är hennes utvärdering kommande material bygger på.

Helamalmö samarbetar med skolan, detta görs exempelvis genom en uppsatstävling kallad *Stjärnresan*. Avsikten med denna tävling är att stimulera en positiv trend till att skriva och sätta upp mål för framtiden. Genom *Stjärnresan* vill *Helamalmö* visa att det går att vara duktig och koncentrerad i skolbänken. Vinnarna av uppsatstävlingen vinner resor för två personer till något självvalt idrottsengagemang i Europa. Dessutom har *Helamalmö* även fått ta emot anslag på 300 000 kronor från Socialstyrelsen, vilka ska användas till teaterföreställningar med temat ”motion framför droger - konsten att säga nej”.⁹³

Instruktörerna skulle få gå på tre olika utbildningar. Den första utbildningen varade i två dagar och innehöll teman såsom, sociala frågor, etniska relationer, narkotikalära, etik och moral, Första hjälpen och Hjärt- och lungräddning samt fysisk träning. Den andra utbildningen var tänkt att vara en fortsättningskurs och skulle innehålla en fördjupning i integrations, relations och brottsnegativa frågor och målsättningen med den tredje utbildningen var att i samarbete med Malmö högskola anordna en högskolekurs. Tyvärr har dessa två sista utbildningar inte genomförts i verkligheten.⁹⁴

Projektet *Helamalmö* arbetar med barnen både i och utanför skolan och detta har enligt utvärderingen av projektet haft både fördelar och nackdelar. Fördelarna var bland annat att barnen fick röra sig mer, eftersom fler barn nås då närvaron är högre vid obligatorium. Barnen behövde dessutom inte gå till skolan flera gånger samma dag. Nackdelarna har varit att de barn som inte varit intresserade ändå varit tvungna att delta, vilket ibland ledde till att de blivit svärlösliga till att ha roligt. Fördelarna med att arbeta utanför skoltid har varit att barnen deltog av eget intresse, vilket gjort att barnen generellt skötte sig bättre på lektionerna.⁹⁵ Samarbetet med skolan och lärarna har fungerat bra men en av instruktörerna tyckte att det varit för stora barngrupper och att

⁹² Källa: <http://www.helamalmö.com/>

⁹³ Källa: Riksidrottsförbundet. (2007:11). Handslagsrapport. *Från projekt till modell - Helamalmö – motion, integration och brottsförebyggande arbete*, s. 16

⁹⁴ Ibid. s. 19

⁹⁵ Ibid. s.19

det är för långa luckor mellan lektionerna. Man hade önskat mindre grupper, bättre schemaläggning och två instruktörer per grupp samt att skolpersonalens engagemang skulle ha varit större.⁹⁶

Helamalmö har erbjudit ett antal olika aktiviteter utanför skolan, exempelvis biobesök, bowling, skridskoåkning, dans, musik, sång och biljetter till fotbollsmatcher. Projektet har även bjudit in idrottsliga förebilder som hälsat på i *Helamalmö*s samarbetsskolor, exempelvis MFF spelarna Olof Persson och Behrang Safari och Taekwondo-mästarinnan Carolin Persson m.fl. Alla barn har dessutom fått en T-shirt med *Helamalmö*s logga på för att känna gemenskap med varandra och med projektet. Dessa tröjor ska skapa en känsla av sammanhållning, att ”vi är ett vi”.⁹⁷

Inom projektet har det arbetats mycket med konflikter. Instruktörerna har pratat med barnen om innebörden av rubricerade ord och i de fall det uppstått bråk mellan barnen har det stoppats på ett effektivt sätt. Idrotten används på ett pedagogiskt sätt som lär barnen att träna sina förmågor när det gäller hänsyn och tolerans. Barnen får mycket beröm under lek och spel och särskilt när de involverar andra i spelet, genom att exempelvis passa till varandra. Ledarna ska vara rättvisa och konsekventa, tydligt disciplinerade men med mjuk framtoning. Det är också viktigt att ledarna ska agera som förebilder även privat. Enligt Ingela Kolfjord förekommer tillrättavisningar ofta och vid några tillfällen har barn blivit avvisade från aktiviteten eller fått sitta på bänken.⁹⁸

Det som instruktörerna tyckte saknades var ytterligare kunskap kring konflikthantering, stökiga barn, samt mobbing. Psykologi, pedagogik, barns utveckling och hur man anpassar idrott till barn är också en återkommande fråga bland instruktörerna.⁹⁹ Instruktörerna fick svara på en enkät formulerad av Ingela Kolfjord, vilken visade att de arbetar med köns- och etnicitetsfrågor. En instruktör menade att könsfrågor dyker upp vid bråk mellan pojke och flicka eller när flickor inte tillåts bli involverade i spelet. När diskriminerande handlingar under lektionerna upptäcks tas det upp till diskussion. En instruktör menar att han/hon påpekar jämt och ständigt att alla är lika värda och att flickor är lika duktiga som pojkar på idrott. Dessutom talar de om att man ska vara stolt om man har en annan kultur och se det som något positivt. Det anses vara viktigt att barnen inte själva får välja lag, för att undvika diskriminering. Instruktörerna fördelar lagen utifrån kön och etnicitet så att de är så jämt fördelade som möjligt. Att använda ord som ”blatte” och ”svenne” är förbjudna, samt alla ord som kränker någons nationalitet eller religion.¹⁰⁰ Instruktörerna tillrättavisar barnen direkt när de uppträder mindre bra eller illa och gula och röda kort har hjälpt till att stoppa svordomar och icke acceptabla ord. Ingela Kolfjord, utvärderare av projektet, menar dock att hon inte har hört att instruktörerna diskuterat *varför* man inte bör använda svordomar eller

⁹⁶Källa: Riksidrottsförbundet. (2007:11). Handslagsrapport. *Från projekt till modell - Helamalmö – motion, integration och brottsförebyggande arbete*, s.19

⁹⁷Ibid. s.17

⁹⁸Ibid. s.16

⁹⁹Ibid. s.24

¹⁰⁰Ibid. s.26

förolämpande ord. Hon menar att en sådan diskussion skulle kunna vara ett led i ökad insikt för såväl genus som hänsyn, tolerans och förståelse.¹⁰¹

Samtliga av de intervjuade instruktörerna menade att idrotten är ett bra redskap för att förebygga sociala problem samt bidra till integration. Tre av de intervjuade berättar att många av barnen aldrig har varit utanför sin egen stadsdel, barnen cyklar eller går till och från skolan, därefter åker de hem och leker på gården. En av de intervjuade menar att många barn med utländsk bakgrund inte vet hur det svenska samhället fungerar, de umgås inte med svenskar och har aldrig varit i en svensk familj, trots att de är födda i Sverige. Språket är en viktig del för att dessa barn ska kunna delta i det svenska samhället. Instruktörerna menar att det finns många barn, vars föräldrar är arbetslösa och inte kan det svenska språket. Detta kan leda till att barnen undrar varför de ska arbeta eller gå i skolan när inte föräldrarna har gjort det och klarar sig ändå. Idrotten gör att barnen får en viss struktur på tillvaron som kan vara till nytta även i framtiden. Det vill säga att man måste komma i tid och ta hänsyn till andra människor och känna samhörighet med andra och i förlängningen med samhället i stort.¹⁰²

5.2 Basket utan gränser - Norrköping Dolphins

I början av år 2007 konkretiserade basketförbundet Norrköping Dolphins idén att utveckla ett integrations- och fritidsverksamhetsprojekt i samarbete med olika enheter i Norrköpings kommun och Hyresbostäder. Projektet döptes till ”Basket utan gränser i Norrköping”. Norrköping Dolphins fick idén genom den nya medlemmen Admir Lukacevic, som tidigare, med lyckad framgång, arbetat med ett liknande projekt i Landskrona. Projektet i Landskrona belönades med ett Stipendium från Rotary och dessutom vann Admir Lukacevic Årets Jämställdhetspris på Skånska Idrottsgalan 2007.¹⁰³ I april månad 2008, tilldelades Lukacevic även ett stipendium från ”Konungens Stiftelse Ungt Ledarskap” som en av tre bästa unga ledare.¹⁰⁴

I samarbete med företrädare för Norrköpings kommun, främst kommunledning och vissa skolor, samt Hyresbostäder utarbetades en beskrivning av projektet. Norrköping Dolphins erhöll även, efter kompletteringar, medel från Ungdomsstyrelsen. Kompletteringarna bestod av att fritidsgårdar skulle involveras i projektet samt att projektet skulle bedriva sommarverksamhet. Dessutom krävde Ungdomsstyrelsen ett tydligare dokumenterat intresse från kommunen. Projektet har enligt berörda lyckats bra i Norrköping och är nu tänkt att utvidgas till fler skolor och kommuner.¹⁰⁵

Sommarverksamheten, som bedrevs i samarbete med fritidsgårdar och fritidshem, blev lyckad och samlade cirka 25 barn per dag. Totalt nåddes 100 barn och ungdomar. Fritidsgårdarnas personal

¹⁰¹ Källa: Riksidrottsförbundet. (2007:11). Handslagsrapport. *Från projekt till modell - Helamalmö – motion, integration och brottsförebyggande arbete*, s.28

¹⁰² Ibid. s.28

¹⁰³ Källa: Projektbeskrivning av ”Idrott utan gränser i Östergötland”

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

uppfattade projektet som en mycket god tilläggsresurs. Under höst- och vårtermin pågår ”basketskolan” där samtliga klasser i årskurs 3-9 deltar. Totalt medverkar 45 klasser i projektet. Projektet samverkar bland annat med Byrå mot diskriminering i form av att informera under skollektioner om kön, etnicitet, sexualitet och mobbing etcetera. Projektet sker även i samverkan med organisationen Sköldpaddan som arbetar hälsofrämjande och drogförebyggande bland barn och ungdomar.

Admir Lukacevic menar att ett integrationsfrämjande arbete bygger mycket på att förstå och planera sin verksamhet och att anpassa den till miljön runt omkring. Rent praktiskt har *Basket utan gränser* bedrivits på två olika skolor i Norrköpings kommun. Lukacevic har haft idrottslektioner både på skoltid och efter skoltid, vilket gjort att alla har haft möjlighet att delta. Verksamheten har byggts på gemenskap, mångfald och allas rätt till att vara delaktiga på lika villkor. Detta har yttrats bland annat, som nämnts, genom ett samarbete med *Byrå mot diskriminering*, med syftet att ge barn och ungdomar insikt i andra individers livsvillkor och få en större förståelse för andra människor. Bland annat fick barnen prova att köra rullstolsbasket för att prova hur det kändes och samtliga barn fick en ”Dolphinströja” för att känna gemenskap och delaktighet. Lukacevic menar att just basket är en tacksam sport för ett integrationsfrämjande arbete, eftersom den redan från början oftast är relativt väl integrerad både mellan etniciteter och mellan kön. Dessutom är det en billig sport som bygger på idén om icke – våld.¹⁰⁶

5.3 Idrott - utbildning - delaktighet - integration - SISU idrottsutbildarna

Under åren 1998-2001 genomförde SISU Idrottsutbildarna, med stöd av projektmedel från Allmänna Arvsfonden, ett treårigt utvecklingsprojekt kring integration. Projektet *Idrott – Delaktighet – Utbildning - Integration* var ett utvecklingsprojekt. Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna önskade få ökad kunskap om idrott och integration, skapa arbetsmodeller med idrott och folkbildning som medel samt stärka föreningslivet och den lokala utvecklingen för att därigenom medverka till etnisk mångfald inom idrotten och övriga samhället.¹⁰⁷

Syftet med projektet var att inom idrottsrörelsen skapa mötesplatser där bland andra barn och ungdomar med olika bakgrund skulle kunna träffas, umgås och lära sig av varandra. Syftet var tänkt att i förlängningen leda till att lokala idrottsföreningar med olika utbildningsinsatser skulle finna vägar för att integrera invandrare i det svenska samhället. Målgruppen för projektet var barn, ungdomar och vuxna med invandrarbakgrund, både inom och utanför de lokala föreningarna. Ett särskilt fokus skulle ligga på att uppmärksamma flickor och kvinnor, som inte i lika stor utsträckning som pojkar och män fanns representerade i idrottsföreningar. Sammanlagt deltog tretton av SISU Idrottsutbildarnas distrikt med lokala projekt i sammanlagt 35 bostadsområden.

¹⁰⁶ Källa: Samtal med Admir Lukacevic 2008-10-06

¹⁰⁷ Källa: <http://www.sisuidrottsutbildarna.se/templates/Page.aspx?id=550>

Samarbetet skedde med cirka hundra idrottsföreningar, varav ett tjugotal med en klar invandrarprofil, samt ett sextiototal kultur- och invandrarföreningar.¹⁰⁸

Lärdomar från projektet har varit många och framförallt har SISU Idrottsutbildarna och idrottsrörelsen i allmänhet, de deltagande distrikten och föreningarna erhållit viktiga erfarenheter kring integrationsarbete. De viktigaste lärdomarna från projektet sammanfattas enligt följande:

- Genom projektet har idrottsföreningar på många ställen lyckats ta tillvara det mångkulturella Sverige som en tillgång för svensk idrott.
- Det är nödvändigt att arbeta utifrån ett lokalt perspektiv, för att kunna fånga upp och att strukturera verksamheten utifrån människors behov och önskemål samt för att kunna ta tillvara människors delaktighet och engagemang. I många fall har projektet fungerat som en kvalitetshöjande injektion för bostadsområdet.
- Det är viktigt att skapa många lokala ”mötesplatser” som exempelvis klubblokaler, idrottsaktiviteter, studiecirkelar och kulturaktiviteter.
- En avgörande fråga är rekrytering och utbildning av ledare och andra förebilder med olika etnisk bakgrund. Framför allt måste man prioritera insatser för att nå kvinnor och tjejer.
- Folkbildningens metoder fungerar väl. I studiecirkelar lär man sig bland annat att jobba med metoder som främjar demokrati och delaktighet.¹⁰⁹

Projektet har arbetat med tre framgångsrika arbetsmetoder; opinionsbildning, spridning av projektets erfarenheter samt samverkan.

Anställningen av projektledare gjordes utifrån tre infallsvinklar: integration, jämställdhet och delaktighet. Detta gjorde att det blev en jämn fördelning mellan manliga och kvinnliga projektledare med svensk och utländsk bakgrund. I samband med att projektets olika aktiviteter startade blev integrationsfrågorna mer komplexa, vilket gjorde att det fanns ett behov av att förbättra projektledarnas ”verktyg”. Kunskapskällorna bestod dels av kontakter med olika etniska grupper och kulturer, dels av regelbundna arbetskonferenser och dels av möjlighet att diskutera idéer med andra projektledare via ett nätverk eller direkt med den samordnande projektledaren. Projektledarna fick även stöd av en central utvärderare och av SISU Idrottsutbildarnas verksamhetsledare.¹¹⁰

¹⁰⁸ Källa: <http://www.sisuidrottsutbildarna.se/templates/Page.aspx?id=550>

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid.

Projektet har utvärderats av en extern utredare Paul Reyes och SISU har själva skapat en rapport och summering kring projektets erfarenheter, väl värd att läsa.¹¹¹

5.4 Flernationellt idrottsprojekt för att främja integration - Syrianska IF Kerburan

Utvärderingen av detta projekt är gjord av Paul Reyes och finns sammanställd i *Handslagets speciella insatser – en utvärdering av fleråriga projekt med inriktning mot integration och mångfald*.¹¹² Sedan 1993 är Syrianska IF Kerburan en självständig idrottsförening som målmedvetet satsar på ungdomsverksamhet. År 2003 belönades klubben av Västerås Idrottsallians med att bli *Årets idrottsklubb* och mellan åren 2005 – 2007 drev klubben sammanlagt tre idrottsliga projekt: *Vänföreningsprojektet* mellan Syrianska IF, Skiljebo SK och Lahtis i Finland, *Projekt Kulan*, en allaktivitetsplan för spontanidrott samt *Handslagets integrationsprojekt för flickors idrottande*. Här kommer att fokuseras på det sistnämnda projektet, det vill säga *Handslagets projekt för flickors idrottande*.¹¹³

Detta projekt verkställdes i ett område dominerat av syrianer, syrier och irakier. Traditionen hos dessa kulturer är, enligt Reyes, att fotboll inte är en sport för flickor. Reyes menar att dessa flickor känner att de lever i två skilda kulturer innefattande olika normer och regler, vilket gör att integrationen för dem försvåras. Projektet riktade sig alltså i första hand till flickor, oavsett nationalitet, från sex år och uppåt och i andra hand till flickor med invandrabakgrund och i tredje hand till föräldrar. Målet för Syrianska FC var att flickor skulle kunna spela fotboll utan att bryta mot sin tradition, medverka till attitydförändring och ökad integration för flickor.

Projektet har byggt på fyra steg med utgångspunkt i utbildningar och attitydförändringar:

- Bygga på nya kunskaper och diskussioner mellan föräldrar och ungdomar som kan påverka traditionen
- Locka flickorna till att spela fotboll
- Utöka ungdomsverksamheten för flickor och skapa en klubbkänsla som fler flickor lockas till
- Underhålla verksamheten så att man har kvar den i flera år framöver

I detta projekt arbetade man sålunda med två olika områden, flickorna och deras föräldrar och strategin hade både långsiktiga och kortsiktiga mål samt olika planer att uppnå målen. De långsiktiga målen var adresserade till flickornas föräldrar och syftade till attitydförändringar. För att få kontakt med föräldrarna anordnades utbildningar, föreläsningar och kyrkliga arrangemang. De kortsiktiga målen var istället adresserade till de flickor som idrottsintresserade, men inte tillhörde

¹¹¹ Källa: <http://www.sisuidrottsutbildarna.se/templates/Page.aspx?id=550>

¹¹² Källa: *Handslagets speciella insatser, En utvärdering av fleråriga projekt med inriktning mot integration och mångfald*. Av Raul Reyes http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_599/scope_128/ImageVaultHandler.aspx

¹¹³ Ibid.

någon förening och tanken var att bilda ett mångkulturellt flicklag med en kvinnlig tränare. För att få kontakt med flickorna anordnades helgaktiviteter med exempelvis musik, dans och träningar. Projektet resulterade i att föräldrarna till flickorna påverkats positivt i frågan om flickors idrottande, även om det finns mycket kvar att arbeta med.

Syrianska IF i Västerås har dessutom ett nära samarbete med polis, skolor, sociala myndigheter samt med föräldrar och på så sätt får ledarna snabbt reda på om någon av spelarna är utsatt för problem. Det har även skett ett samarbete med skolorna, då A-lags spelare är ute i skolorna varje vecka och hjälper till. Syrianska IF har även samverkat med ABF och har tillsammans med dem startat ett projekt för att hjälpa och fortbilda arbetslösa föräldrar. Ett barn som har två arbetslösa föräldrar upplever kanske inte så mycket positiv energi hemma. Därför resonerar Syrianska IF att det är mer fördelaktigt om även föräldrarna stimuleras, eftersom det då det blir ett mycket bättre klimat i hemmiljön, vilket i sin tur leder till att barnen i slutändan mår bättre. Ytterligare ett tips från Syrianska IF är att använda föräldrar som ideell arbetskraft inom föreningen.¹¹⁴

5.5 Ge Rasismen Rött Kort (GRRK) - Spelarföreningen

Kampanjen ”Ge Rasismen Rött Kort” (GRRK), eller ”Show Racism the Red Card”, påbörjades i Storbritannien i mitten av 1990-talet. Under början av 2000-talet spreds kampanjen även till Norge och i Sverige startades GRRK under 2004. Under september 2006 verkställdes första kampanjen på elitfotbollsarenorna i Sverige. Deltog i kampanjen gjorde Spelarföreningen Fotboll i Sverige (SFS), Elitföreningen Damfotboll (EFD), Svenska Fotbollsförbundet (SvFF), Svensk Elitfotboll (SEF) och Älska Fotboll (Aftonbladet). Under 2007 utfördes en något mindre kampanj av enbart SFS på de Allsvenska (Herr) arenorna.¹¹⁵ Magnus Erlingmark i Spelarföreningen menar att fotboll och integration hör samman, det gör däremot inte fotboll och rasism. Han menar att smygrasismen är den värsta sorten och att det därför är viktigt att arbeta förebyggande mot rasism.¹¹⁶

Syftet med kampanjen är att öka integrationen och förståelsen för varandras olikheter och likheter samt att uttryckligt visa att elitfotbollsspelarna i Sverige kraftigt tar avstånd från rasism och trakasserier på grund av hudfärg, etniskt ursprung eller sexuell läggning. Tanken är att det på arenorna tydligt ska framgå att fotbollsspelarna tillsammans med SFS och samarbetspartnern ”Ungdom Mot Rasism” tar ansvar och visar att det är noll tolerans som gäller gentemot rasismen. Under 2008-års kampanj har även ett arbete mot våld och huliganism tagit form.¹¹⁷

¹¹⁴ Källa: SvFF. *Onside eller offside, en tidning om fotbollens värderingar*, s.11f

¹¹⁵ <http://www.umar.nu/Dokument/Inbjudan%20till%20minikonferens%20GRRK.pdf>

¹¹⁶ Ibid. s. 8

¹¹⁷ Källa: <http://www.umar.nu/Dokument/Inbjudan%20till%20minikonferens%20GRRK.pdf>

Ett konkret exempel på hur kampanjen gått tillväga är att samtliga i publiken fått ett rött A4-papper med texten "Vi ger rasismen rött kort". Även spelarna håller likadana papper vid line-up och lagkaptenerna ska framföra några viktiga ord innan matchen.¹¹⁸

¹¹⁸ <http://www.aftonbladet.se/sportbladet/alskafotboll/article432472.ab> 2008-10-28

6. DISKUSSION

Syftet med denna rapport har varit att sammanställa tidigare forskning och kunskap om idrott och integration med målet att ge goda exempel på hur idrotten kan fungera som integrationsarena. Integrationsarbetet kan vara svårt på många sätt, men trots detta är det viktigt att uppmärksamma den potential som finns inom idrotten. Det är även viktigt att rent praktiskt arbeta med integrationsfrågor inom samhällets institutioner och organisationer, och inte enbart söka verka integrationsfrämjande genom normativa teorier. För att göra detta är det en fördel att föreningar själva utför mer eller mindre omfattande empiriska undersökningar och de kan då använda denna rapport, med bifogat underlag, som utgångspunkt och baskunskap.

Idrottsföreningen som ska arbeta med integrationsfrågor bör först och främst fundera över hur arbetet mot diskriminering och främlingsfientlighet ser ut inom föreningen. Alltför få föreningar har någon verksamhetsplan, vilket gör att det är svårt som utomstående att få klarhet i vilken värdegrund som råder inom föreningen. Anledningen till att det är viktigt med en verksamhetsplan är framförallt att alla som verkar inom föreningen bör ha gemensamma mål och utgångspunkter. Dessutom är det viktigt med en verksamhetsplan i kommunikationen med andra och för rekryteringen av nya medlemmar. Genom att formulera och följa en långsiktig och medveten handlingsplan som främjar mångfalden kan idrotten inkludera fler i sin verksamhet. Får föreningen offentligt stöd för sin verksamhet är det också viktigt att kunna visa hur resurserna spenderas och då är även en återkoppling till Riksidrottsförbundet och/eller kommunen ett rimligt krav att ställa på föreningen.

Väsentligt är att företrädarna för en förening förstår sin egen idrott och vad det egentligen innebär att idrotten ska utgå från alla individers lika rättigheter att delta oavsett kön, etnicitet, sexualitet, social- och religiös bakgrund. Det är även viktigt att inse innebörden av att fostra demokratiska individer. En grundförutsättning för att nå ökad mångfald inom idrotten är att förstå hur stereotyper om olika grupper skapas och upprätthålls såväl inom idrotten, som i övriga samhället. Det är även viktigt att förstå vilka förutsättningar som råder inom olika kulturer. Det enklaste sättet att få kunskap om detta är att engagera personer med olika etnisk och kulturell bakgrund inom idrotten. Individer med utländsk bakgrund är emellertid inte att betrakta som en enhetlig grupp och därför kan inte utgångspunkten för föreningen vara att olika individer eller grupper vill samarbeta enbart för att de härstammar från samma land eller talar samma språk. Det är självklart svårt för idrottsföreningar att ha kunskap om alla kulturella och religiösa motsättningar som kan finnas inom olika etniciteter eller nationaliteter, men det är viktigt att känna till att dessa finns och att det kan ställa till problem. För att utveckla sin verksamhet bör föreningar börja med att utvärdera sig själva, det vill säga undersöka vilken kunskap som finns om strukturella bakgrundsfaktorer och hur man arbetar med detta på ett välordnat sätt. Det finns erfarenhet och en stor mängd kunskap att tillgå, varför det på ett enkelt sätt går att undvika upprepning av tidigare misstag.

Det går aldrig att förstå barn och ungdomars föreningsidrottande genom att enbart studera dem som är eller har varit aktiva. Det är minst lika viktigt att undersöka vad som karakteriserar de individer som inte idrottar. Hur tänker dessa barn och ungdomar kring idrott och i vilken grad skulle de själva kunna tänka sig att börja föreningsidrotta? Även om det inom idrotten finns ett intresse av att välkomna alla så är det viktigt att rikta uppmärksamhet mot dem som skulle kunna ingå i föreningen. Språksvårigheter och fördomar kan göra att alla inte självmant söker upp föreningar, utan föreningarna kan själva behöva engagera sig för att rekrytera medlemmar. Om föreningen vill rekrytera fler barn och ungdomar till idrotten kan en undersökning utföras i det område som föreningen verkar. Samarbete med skolan kan öka svarsfrekvensen.

Hur ser föreningen på begreppet integration och dess innebörd och vad är det egentligen föreningen vill uppnå med sitt integrationsarbete? Är syftet att rekrytera fler till idrotten och anpassa individer till den ”svenska normen” eller handlar det om något djupare, som att vilja bidra till ett mångkulturellt samhälle där alla människor ska ha lika möjligheter, rättigheter och skyldigheter? Representation kan anses vara ett första steg till integration. En jämn fördelning mellan könen och olika etniska bakgrunder tyder på god representation av grupper, medan en ojämna fördelning tyder på det motsatta. Därmed inte sagt att jämn representation är detsamma som integration. Tvärtom kan föreningar med en jämn representation av etniciteter sakna delaktighet och inflytande och därmed vara ett dåligt exempel på integration, samtidigt som föreningar med ojämna representation kan ha en hög grad av delaktighet och inflytande och således vara ett gott exempel på integration. För att samtliga medlemmar i en idrottsförening ska tillåtas vara delaktiga bör deras intressen föras upp på dagordningen, helst genom ett styrelseombud men det finns flera mer praktiska exempel på hur föreningar kan arbeta för att ta tillvara på medlemmars intressen. Ett praktiskt exempel kan vara att göra en enkätundersökning eller en intervjustudie bland sina medlemmar där de får tycka till om vad de anser fungerar bra respektive dåligt med just deras förening. Eftersom många slutar idrotta i tonåren kan det även vara intressant att fråga varför, samt att fråga vad som krävs för att de ska stanna kvar. Utmaningen för idrottsrörelsen är således att fördjupa demokratin i verksamheten samtidigt som man utvecklar idrotten och målet bör vara en verksamhet där samtliga kan göra sina röster hörda och gemensamt komma fram till beslut.

Förutsättningarna för idrotten som integrationsarena finns genom den folkrörelseförankring som existerar inom den svenska ungdomsidrotten, med dess tillgänglighet och dess demokratiskt fostrande roll. Trots detta får vi inte bortse från att idrotten är en del av samhället och i högsta grad påverkas av förhållanden som råder i övriga samhället. Detta kan vara förhållanden som ibland försvårar skapandet och upprätthållandet av meningsfulla miljöer för barn och ungdomar. Om en idrottsverksamhet vill utvecklas och förnyas genom mångfald är det således viktigt att de människor som är tänkta att inkluderas också görs delaktiga i utformandet av verksamheten. Det är även viktigt att komma ihåg att mötena grundas på idrottens villkor, med dess potentialer och

ofullkomligheter. För det är trots allt inom idrotten mötena sker, det är där man lär känna varandra och det är idrottens regler som utgör mötet under vuxnas tillsyn.

7. Referenser

7.1 Tryckta källor

Barth, Frederick. (1969). *Ethnic groups and Boundaries*. Waveland: Pr Inc

Berger, Peter & Thomas Luckmann. (1998). *Kunskapssociologi*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Björk, Nina. (1996). *Under det rosa täcket*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Blomqvist Rodrigo, Paula. (2005). *Närvarons politik och det mångkulturella Sverige – om att ta plats i demokratin*. Göteborg

Brubaker, Rogers. (2004). *Ethnicity without groups*. London: Harvard University Press

de los Reyes, Paulina & Diana Mulinari. (2005). *Intersektionalitet*. Malmö: Liber: AB

de los Reyes, Paulina & Masoud Kamali. (2005). *Bortom vi och dom – teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm: Statens offentliga utredningar

Diaz, José Alberto. (1996). "Invandrarnas integration - några teoretiska och metodologiska utgångspunkter." i *Vägar in i Sverige*. Bilaga till invandrarpolitiska kommitténs slutbetänkande, SOU 1996:55

Giddens, Anthony. (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur

Fundberg, Jesper. "Idrott och integration. Pojkar och flickor berättar om sina erfarenheter inom fotboll och basket", i *Föreningsliv, makt och integration*. Bo Bengtson (red). Regeringskansliet: Justitiedepartementet (Ds 2004: 49)

Hassmén, Peter. (2003). *Idrottspsykologi*. Stockholm: Natur och kultur

Hylland Eriksen, Thomas. (2002). *Kulturterroristen*. Nora: Nya Doxa

Kolfjord, Ingela. "Hälsa och samhälle". i *Mångfald och förändring i socialt arbete* (red) Finnur Magnússon & Lars Plantin. (2004) Lund: Studentlitteratur

Larsson, Håkan. "Vetenskapliga perspektiv" i *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Engström & Redelius. (2002). Stockholm: HLS

Montenari, Inga-Lill. (2003). "EU och svensk socialpolitik: Hur påverkas jämställdheten?", i Blomqvist, Paula (red). *Den gränslösa välfärdsstaten: Svensk socialpolitik i det nya Europa*. Stockholm: Agora

Norberg, Johan. (2004). *Idrottens väg till folkhemmet*. Stockholm: SISU idrottsböcker

Peterson, Tomas. (2002). "Idrotten som integrationsarena" i *Att möta främlingar* (red) Göran Rystad & Svante Lundberg Lund: Arkiv förlag

Phillips, Anne. (2000). *Närvarons politik*. Lund: Studentlitteratur

Redelius, Karin. (2002). *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Stockholm: HSL

Regeringens proposition 1997/98: 16 *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik*. Sundsvall 1997

Regeringens proposition 1998/99: 107. *En idrottspolitik för 2000-talet – folkhälsa, folkerörelse och underhållning*

Regeringens proposition 2005/06: 155 *Måket att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*

Riksidrottsförbundet. *Idrotten Vill*

Rosenberg, Tiina. (2005). *Könet brinner! Judith Butler*. Stockholm: Natur och Kultur

SOU 1998: 76 *Idrott & Motion för livet – Statens stöd till idrottslivets och friluftslivets organisationer*

SOU: 2005: 41. *Bortom vi och dom – teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*,

SOU: 2008: 59 *Föreningsidrott, folkhälsa, jämställdhet och integration*

Tebelius, Ulla & Marie Ericsson. (2001). *Demokrati som procedur eller engagemang*. Halmstad: Halmstad tr

Wängnerud, Lena (1998). *Politikens andra sida: om kvinnorepresentation i Sveriges riksdag*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen

Young, Iris Marion. *Att kasta tjejkast: texter om feminism och rättvisa*. Stockholm: Atlas bokförlag

Åhlund, Aleksandra.(1997). *Multikultningdom – kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur

7.2 Artiklar:

Svenska fotbollsförbundet *Onside eller offside, en tidning om fotbollens värderingar*

Peterson, Tomas. (2004). Artikel i I&M 4:e augusti

Artikel av Franzén, Mats & Tomas Peterson. (2002). *Football involvement and male ethnic differences among youth in Sweden*,

Fundberg, Jesper.(4/8 2007). *Varför gråter man när en flagga hissas?* Artikel i I&M

Fundberg, Jesper & Oscar Pripp. (3/4 2007). Artikel i Svensk idrottsforskning

Strandbu, Åse *Idrottsdeltagande för tjejer*. Publicerad på www.idrottforum.org

7.3 Internetkällor:

Regeringen/finansdepartementet. Regleringsbrev för 2008 avseende Länsstyrelserna.

http://e.intra.lst.se/NR/ronlyres/7685CE00-F82C-4963-A2A3-817BC732D06D/0/Regleringsbrev_budgetaret_2008.pdf

Regeringens skrivelse. (2008/09: 24). *Egenmakt mot utanförskap – regeringens strategi för integration*

Länsstyrelsens hemsida om integration: <http://www.lst.se/e/amnen/Integration/>

Regeringens hemsida: <http://www.regeringen.se/sb/d/2279/a/70943>

Regeringens hemsida: <http://www.regeringen.se/sb/d/1483/a/12607>

Inbjudan till minikonferens:

<http://www.umn.se/Dokument/Inbjudan%20till%20minikonferens%20GRRK.pdf> 2008-10-28

Aftonbladets hemsida: <http://www.aftonbladet.se/sportbladet/alskafotboll/article432472.ab>
2008-10-28

Aftonbladets hemsida: <http://www.sisuidrottsutbildarna.se/templates/Page.aspx?id=550>
2008-11-01

7.4 Utvärderingar

Riksidrottsförbundet: ”Handslagets speciella insatser. En utvärdering av fleråriga projekt med inriktning mot integration och mångfald”. Av Raul Reyes

http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_599/scope_128/ImageVaultHandler.aspx

Riksidrottsförbundet. (2002). *Idrott och integration – en statistisk undersökning*

<http://www2.rf.se/files/%7B56B08240-1FBA-482E-A191-FED8EA228128%7D.pdf>

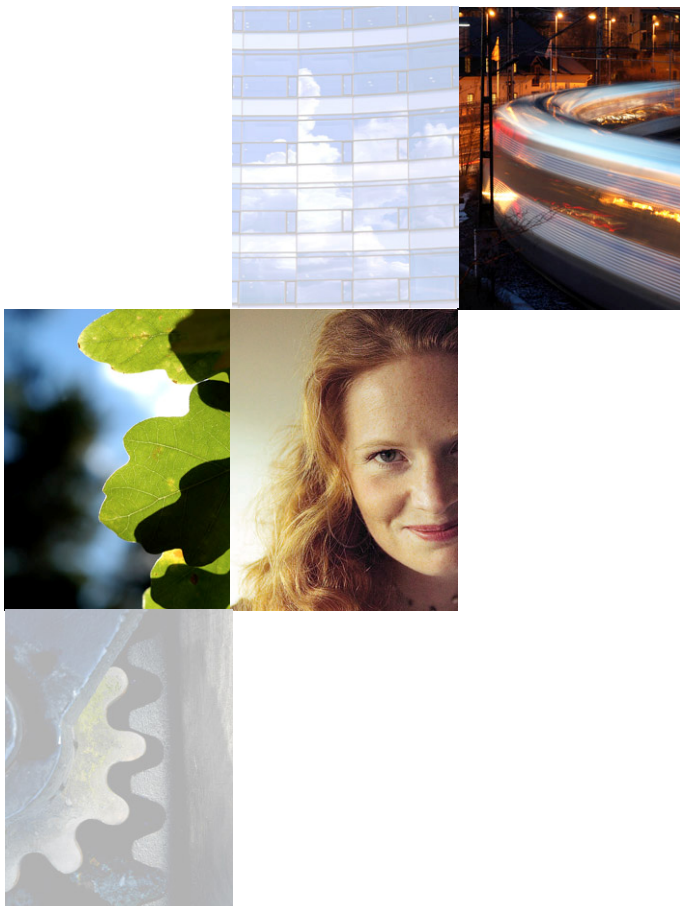
SISU idrottsutbildarna <http://www.sisuidrottsutbildarna.se/templates/Page.aspx?id=550>

Ingela Kolfjord www.helamalm.se

7.5 Insamlat material

Projektbeskrivning av ”Idrott utan gränser i Östergötland”

Samtal med Admir Lukacevic 2008-10-06



Underlag för integrationsfrämjande arbete inom idrotten

Bakgrund

Bakgrunden till detta underlag är att det under 2008 genomförts ett samarbete mellan Länsstyrelsen Östergötland och Östergötlands idrottsförbund, där ambitionen varit att lyfta fram idrotten som arena för integration. Målet är att detta ämne ska belysas och att skapa debatt inom såväl idrottsföreningar som övriga samhället samt att fler idrottsföreningar ska arbeta integrationsfrämjande. Ett integrationsarbete kan vara svårt på många sätt, men trots detta är det viktigt att uppmärksamma den potential som finns inom idrotten. För att tillvarata potentialen på bästa sätt är det en fördel att idrottsföreningar själva organiserar sin verksamhet och arbetar för alla individers rätt till deltagande och delaktighet. I det sammanhanget kan rapporten *Idrott och integration*, samt detta underlag, användas som utgångspunkt och baskunskap.

Baskunskap

Idrott och integration

Integration innebär att man skapar ett samhälle där människors delaktighet görs möjlig utifrån deras egna förutsättningar. Integration betyder inte att alla människor ska bli lika, utan att vi lever i ett mångkulturellt samhälle där alla människor oavsett bakgrund ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Detta är viktigt att tänka på i det integrationsfrämjande arbetet, som handlar om respekt för olikheter och om att lära av varandra. I Regeringens proposition 1998/99:107 står det att *integration och etnisk mångfald är ett viktigt idrottspolitiskt mål*. Idrotten är en mötesplats där både barn och vuxna deltar, en mötesplats där man kan motarbeta främlingsfientlighet och rasism. Idrotten är internationell och utformad i stort sett likadant världen över. Detta gör att nyanlända flyktingar och andra med utländsk bakgrund kan börja idrotta redan innan de behärskar det svenska språket. Därigenom kan den lokala idrotten vara till stor hjälp vid introduktionen i det svenska samhället. Dessutom kan idrotten göra att människor med olika etnisk och kulturell bakgrund kan respektera och förstå varandra samt mötas på lika villkor.

Idrotten vill

Riksidrottsförbundets verksamhetsprogram *Idrotten Vill* är idrottsrörelsens egen läroplan. I verksamhetsprogrammet står att föreningar och förbund, utifrån sina egna förutsättningar, ska arbeta fram individuella måldokument. I verksamhetsprogrammet står att: ”Idrotten vill utforma sin idrott så att:”

- den i alla led ständigt utvecklas och förbättras till form och innehåll
- alla som vill, oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion, ålder, kön och sexuell läggning samt fysiska och psykiska förutsättningar, får vara med i föreningsdriven idrottsverksamhet.
- den ger upplevelser och skapar kontakt mellan människor ur olika samhällsgrupperingar
- de som deltar får vara med och ta ansvar för sin verksamhet
- den ger alla som deltar en kamratlig och trygg social gemenskap

Skilda livsvillkor

I arbetet med integration är det viktigt att samtidigt uppmärksamma andra påverkansfaktorer såsom kön, klass, sexualitet, funktionshinder samt religion och trosuppfattning. Exempelvis är individen inte bara kvinna eller man, svensk eller utländsk, utan kanske en somalisk homosexuell man från överklassen, vilket också påverkar hans förutsättningar. Genom att öppna ögonen för de ojämlikheter som råder för vissa grupper i samhället blir det lättare att arbeta mot förtryck och diskriminering. När ojämlikheter inte diskuteras blir följden att de osynliggörs och därigenom kan de fortleva och återskapas. När det gäller idrotten som mångkulturell arena är det viktigt att se hur olika påverkansfaktorer samspelar och utesluter varandra. Det vill säga att det är viktigt att framföra att exempelvis *idrottande flickor* har andra förutsättningar än *idrottande pojkar* samt att *idrottande invandrade flickor* har andra förutsättningar än *idrottande svenska flickor*. Att utgå från att individer med utländsk bakgrund är ett homogent kollektiv med gemensamma förutsättningar och intressen leder till att vissa grupper osynliggörs. Istället måste hänsyn tas till individuella förutsättningar och intressen för att alla i förlängningen ska ha samma möjlighet till delaktighet och närvaro.

Mångfald och demokrati

Att arbeta med mångfald betyder att man ska tillvarata människors olikheter och ge mindre inflytelserika grupper i samhället samma möjligheter som den övriga befolkningen. Det handlar om att förbättra livsvillkoren för alla människor, vilket i slutändan gynnar social integration och gemenskap. Idrotten som demokratisk folkrörelse har därför ett socialt ansvar gentemot alla människor som befinner sig i Sverige. Det finns många demokratiska skäl till att idrotten ska arbeta med mångfald. Principen om ett demokratiskt samhälle har gjort att ett samhälleligt krav ställts på idrottsrörelsen att fullfölja ambitionen om alla individers rätt till idrottsutövande och delaktighet. Utformandet av verksamhetsprogrammet *Idrotten vill* är ett steg på vägen till att samordna idrotten utifrån demokratiska utgångspunkter. Nästa steg är att föreningar anslutna till Riksidrottsförbundet också arbetar utefter verksamhetsprogrammet och på något sätt redovisar hur de uppfyller målen om alla medlemmars lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter

Vi och de andra

I diskussionen om integrationsfrågor finns risken att man bekräftar tanken om ”vi” och ”de andra”, det vill säga att man koncentrerar sig på skillnader mellan människor med svensk respektive utländsk bakgrund. Att inte arbeta integrationsfrämjande skulle emellertid leda till att grupper och individer osynliggörs. Problem uppstår emellertid när människor med utländsk bakgrund kopplas samman med det som är annorlunda och framställs som främlingar, samt att människor med utländsk bakgrund måste anpassas för att bli en del av det svenska samhället, snarare än att samhället skulle ta del av deras erfarenheter och kunskaper. Detta gör att det skapas rangordnade förhållanden mellan ”de som integrerar” och ”de som ska integreras”. Genom att tillvarata samhällets mångfald inom idrotten och utnyttja den samlade kompetensen på ett mer effektivt sätt stärks idrottsrörelsens långsiktiga utveckling.

Att vara delaktig

Att vara delaktig betyder mycket mer än representation och jämn fördelning av befolkning. Det handlar om att människor ska tillåtas ha inflytande och makt över sitt eget liv. Inom idrotten kan det handla om att tillåtas delta i viktiga beslut rörande föreningen eller att alla har samma möjlighet att sitta med i styrelsen. Delaktighet kräver närvaro, vilket innebär att människor med olika bakgrund bör blandas och delta på samtliga nivåer inom idrottsverksamheten. Uppnås detta kommer det förmodligen leda till att fler människor har möjlighet och vill engagera sig.

Idrottens fostrande roll

Idrottsrörelsen anses ofta vara viktig för barnets socialisation. Den kan genom sin fostrande roll bidra till att stärka barnets sociala kompetens och förmedla budskap om demokratiska rättigheter och skyldigheter. Detta innebär att idrottsrörelsen inte endast behöver ha kännedom om barnuppfostran, den måste också utvidga sitt perspektiv för att verkligen nå det mål om jämlikhet som ett demokratiskt samhälle kräver. Viktigt att tänka på är att de värderingar individen kan tillägna sig genom idrotten är av både positiv och negativ karaktär. Genom idrotten kan idrottsdeltagarna lära sig hur de passar in men också hur de *inte* passar in. Idrotten kan lära ut empatiska och gemenskapsrelaterade värderingar, men samtidigt kan tävlingsinriktning och aggressivitet vara positiva egenskaper för pojkar och män men negativa för flickor och kvinnor. Förklaringen till att idrotter uppfattas vara ”kvinnliga” respektive ”manliga” kan följaktligen bero på att idrotten själv konstruerar och rekonstruerar normer för vad som anses vara ”kvinnligt” och ”manligt” och i förlängningen påverkar det också formandet av barnens identiteter.

Gemensamma identiteter

Socialisationsprocessen kan som sagt skilja sig åt beroende på individens förutsättningar, exempelvis beroende på vilken klass individen tillhör, vilket kön, vilket etniskt ursprung, sexualitet eller vilken religion individen har. Dessa olika faktorer skapar skilda förutsättningar och begränsningar för individen. Flera individer kan även ha gemensamma identiteter, vilket innebär att en grupp av människor delar intressen, exempelvis kan flyktingar ha ett gemensamt intresse i att lära känna det nya samhället och kvinnor kan ha ett gemensamt intresse att föra fram frågor om jämställdhet. När det gäller idrottsarenan fungerar den som en plats för lärande och socialisering, där barn och ungdomar producerar och reproducerar bilden av sin identitet, men den skulle också kunna fungera som en mötesplats där identiteter kan omvandlas. Kort sagt kan idrottsarenan inte bara fungera som en mångkulturell mötesplats med fokus på allas lika värde och rättighet att delta, utan också som en arena där alla kan få välja vilken identitet de vill tillhöra utan att kategoriseras i stereotyperna fack.

Viktigt att fundera på innan idrottsföreningen startar sitt integrationsfrämjande arbete

en första frågan idrottsföreningen bör fundera över är hur arbetet mot diskriminering och främlingsfientlighet ser ut inom föreningen. Alltför få föreningar har någon verksamhetsplan, vilket gör att det är svårt som utomstående att få klarhet i vilken värdegrund som råder inom föreningen. Anledningen till att det är viktigt med en verksamhetsplan är framförallt att alla som verkar inom föreningen bör ha gemensamma mål och utgångspunkter. Dessutom är det viktigt med en verksamhetsplan i kommunikationen med andra och för rekryteringen av nya medlemmar. Genom att formulera och följa en långsiktig och medveten handlingsplan som främjar mångfalden kan idrotten inkludera fler i sin verksamhet. Får föreningen offentligt stöd för sin verksamhet är det också viktigt att kunna visa hur resurserna spenderas och då är även en återkoppling till Riksidrottsförbundet ett rimligt krav att ställa på föreningen.

en andra frågan gäller hur företrädarna för en förening förstår sin egen idrott och vad det egentligen innebär att idrotten ska utgå från alla individers lika rättigheter att delta oavsett kön, etnicitet, sexualitet, social- och religiös bakgrund. Det är även viktigt att inse innebörden av att fostra demokratiska individer. En grundförutsättning för att nå ökad mångfald inom idrotten är att förstå hur stereotyper om olika grupper skapas och upprätthålls såväl inom idrotten, som i övriga samhället. Det är även viktigt att förstå vilka förutsättningar som råder inom olika kulturer. Det enklaste sättet att få kunskap om detta är att engagera personer med olika etnisk och kulturell bakgrund inom idrotten. Individer med utländsk bakgrund är emellertid inte att betrakta som en enhetlig grupp och därför kan inte utgångspunkten för föreningen vara att olika individer eller grupper vill samarbeta enbart för att de härstammar från samma land eller talar samma språk. Det är självklart svårt för idrottsföreningar att ha kunskap om alla kulturella och religiösa motsättningar som kan finnas inom olika etniciteter eller nationaliteter, men det är viktigt att känna till att dessa finns och att det kan ställa till problem. För att utveckla sin verksamhet bör föreningar börja med att utvärdera sig själva, det vill säga undersöka vilken kunskap som finns om strukturella bakgrundsfaktorer och hur man arbetar med detta på ett välordnat sätt. Det finns erfarenhet och en stor mängd kunskap att tillgå, varför det på ett enkelt sätt går att undvika upprepning av tidigare misstag.

en tredje frågan är att det aldrig går att förstå barn och ungdomars föreningsidrottande genom att enbart studera dem som är eller har varit aktiva. Det är minst lika viktigt att undersöka vad som karakteriserar de individer som inte idrottar. Hur tänker dessa barn och ungdomar kring idrott och i vilken grad skulle de själva kunna tänka sig att börja föreningsidrotta? Även om det inom idrotten finns ett intresse av att välkomna alla så är det viktigt att rikta uppmärksamhet mot dem som skulle kunna ingå i föreningen. Språksvårigheter och fördomar kan göra att alla inte självmant söker upp föreningar, utan föreningarna kan själva behöva engagera sig för att rekrytera medlemmar. Om föreningen vill rekrytera fler barn och ungdomar till idrotten kan en undersökning utföras i det område som föreningen verkar. Samarbete med skolan kan öka svarsfrekvensen. Eftersom många slutar idrotta i tonåren kan det även vara intressant att fråga vad barn och ungdomar tänker om detta. Av vilken anledning skulle de själva kunna tänkas sluta idrotta och vad krävs för att de ska stanna kvar? Utmaningen för idrottsrörelsen är således att fördjupa demokratin i verksamheten samtidigt som man utvecklar idrotten och målet bör vara en verksamhet där samtliga kan göra sina röster hörda och gemensamt komma fram till beslut.

en fjärde frågan handlar om hur föreningen ser på begreppet integration och dess innebörd. Vad är det egentligen föreningen vill uppnå med sitt integrationsarbete? Är syftet att rekrytera fler till idrotten och anpassa individer till den ”svenska normen” eller handlar det om något djupare, som att vilja bidra till ett mångkulturellt samhälle där alla människor ska ha lika möjligheter, rättigheter och skyldigheter? Representation kan anses vara ett första steg till integration. En jämn fördelning mellan könen och olika etniska bakgrunder tyder på god representation av grupper, medan en ojämn fördelning tyder på det motsatta. Därmed inte sagt att jämn representation är detsamma som integration. Tvärtom kan föreningar med en jämn representation av etniciteter sakna delaktighet och inflytande och därmed vara ett dåligt exempel på integration, samtidigt som föreningar med ojämn representation kan ha en hög grad av delaktighet och inflytande och således vara ett gott exempel på integration. För att samtliga medlemmar i en idrottsförening ska tillåtas vara delaktiga bör deras intressen föras upp på dagordningen, helst genom ett styrelseombud men det finns flera mer praktiska exempel på hur föreningar kan arbeta för att ta tillvara på medlemmars intressen. Ett praktiskt exempel kan vara att göra en enkätundersökning eller en intervjustudie bland sina medlemmar där de får tycka till om

vad de anser fungerar bra respektive dåligt med just deras förening. Eftersom många slutar idrotta i tonåren kan det även vara intressant att fråga varför, samt att fråga vad som krävs för att de ska stanna kvar. Utmaningen för idrottsrörelsen är således att fördjupa demokratin i verksamheten samtidigt som man utvecklar idrotten och målet bör vara en verksamhet där samtliga kan göra sina röster hörda och gemensamt komma fram till beslut.

Förslag på hur idrottsföreningar kan gå tillväga i sitt arbete med att främja integration och delaktighet inom idrotten

Steg 1

Det är viktigt att föreningen och dess medlemmar utgår från en gemensam värdegrund. Det första steget för en förening som vill bedriva integrationsfrämjande arbete är därför att formulera en verksamhetsplan. Riksidrottsförbundets verksamhetsprogram ”*Idrotten vill*” bör stå som utgångspunkt men för föreningens skull är det även viktigt att formulera en egen verksamhetsplan med tydliga direktiv gällande mångfald och diskriminering.

Steg 2

Vid ett integrationsfrämjande arbete är det viktigt att föreningen utvärderar sin egen verksamhet och klargör syftet med arbetet. Frågor föreningen kan ställa till en början är:

- Vad är syftet och målet med att arbeta integrationsfrämjande inom vår förening?
- Vilka insatser för integration och mångfald skulle kunna vara aktuella för föreningen och hur startar man ett sådant arbete?
- Vilken kunskap gällande integrationsfrämjande arbete finns att tillvarata inom föreningen?
- Hur ser fördelningen mellan kön och olika etniciteter ut inom föreningen?
- Hur ser fördelningen mellan kön och olika etniciteter ut bland ledare och inom styrgruppen?
- Vilka formulerar dagordningen, beslutar om tillvägagångssätt och leder satsningarna?
- Vilka är engagerade bland de som genomför arbetet och vilka definierar problemen?
- Hur kan vi öppna verksamheten mot nya målgrupper?
- Vilket stöd erbjuds medlemmar med utländsk bakgrund för att kunna vara med och ta ett större ansvar för föreningen?
- Vad skulle individer med utländsk bakgrund kunna tillföra verksamheten?
- Vad skulle det innebära för föreningen om medlemmar med utländsk bakgrund blev mer delaktiga i föreningen?
- Vilka människor/grupper önskar föreningen nå och hur ser resonemanget ut kring dessa?

- I vilken utsträckning pågår satsningar för grupper som i dag är underrepresenterade?

Steg 3

För att integrationsarbetet ska få ett så bra resultat som möjligt kan det vara en fördel att utföra en förstudie. Det är viktigt att vara väl förberedd och fundera över vilka aspekter som är viktiga för att lyckas, samt undersöka vad som efterfrågas av målgruppen. På denna nivå kan det vara läge att:

- Utföra enkätundersökningar, alternativt intervjuer för att se vilket intresse som finns lokalt. Det är en fördel att samarbeta med skolor/föreningar för att nå målgruppen
- Hur höjer vi kunskapsnivån bland samtliga medarbetare för att nå bästa resultat?
- Skapa kontakter med målgruppen och dess omgivning, exempelvis anordna studiecirklar, kulturarrangemang, fritidsaktiviteter etcetera
- Skapa mötesplatser, exempelvis föreningslokaler, fritidsgårdar, klubbar eller mer tillfälliga platser såsom ett träningspass där människor kan träffas och utbyta kunskaper och erfarenheter.
- Diskutera om särskilda insatser behövs för att nå någon grupp, exempelvis flickor med utländsk bakgrund?

Steg 4

I början av integrationsarbetet är det viktigt att fundera på hur arbetet ska finansieras. Det kan vara fördelaktigt att till en början bedriva verksamheten i projektform, men med målet att verksamheten ska fortgå efter projekttidens slut. Till en början kan föreningen fundera över följande:

- Storlek och kostnad för projektet.
- Vilka eventuella finansiärer kan vara aktuella och hur kan man samverka med olika aktörer, exempelvis myndigheter, organisationer, fastighetsbolag, föreningar och ideella organisationer? Om verksamheten ska bedrivas i projektform så handlar samverkan inte enbart om finansieringsfrågan, utan ger även möjlighet till ökad kunskap hos de samverkande aktörerna, vilket gynnar den lokala utvecklingen.
- Opinionsbildning, träffar med lokala politiker och tjänstemän som har ansvar för eller är insatta i integrations-, kultur/fritids- och idrottsfrågor. Det är viktigt att tänka på att integrationsarbetet är en långsiktig process som är svår att genomföra med tillfälliga projektmedel. Därför kan partnerskap vara avgörande för att permanenta effekterna av projektets integrationsfrämjande delar

- Ordna samarbetspartners som kan bidra med professionell kompetens inom utbildningsområdet för både projektledare och föreningsmedlemmar (se förslag på partners nedan)
- Inrätta en idé och kunskapsbank för lärande av andra
- Samarbete med polis, skolor, sociala myndigheter samt med föräldrar
- Viktigt med lokal kännedom och förankring i de olika bostadsområden och kommuner arbetet ska verka i
- Sökande efter arbetsmodeller och arbeta fram mallar som ger effekt i form av ökad mångfald på alla nivåer inom idrottsrörelsen.
- Hitta projektledare med rätt kompetens
- Fördela projektledarrollerna jämnt utifrån kön och etnicitet
- Utbildning av projektledare, samt övriga som ska delta i projektet (se förslag på utbildningar nedan)
- Skapa reella förutsättningar för ett långsiktigt arbete med integration och inte se integrationsarbetet som ett kortvarigt projekt.
- Hur kan praktiska erfarenheter tas tillvara från andra projekt?
- Har verksamheten genomfört tidigare projekt och vad hände i så fall med det/dessa efter att projekttiden var slut? Blev projektet permanent verksamhet och om inte, varför?
- Utveckla utbildnings- och studiematerial som pedagogiskt behandlar frågor om idrott och etnisk och kulturell mångfald

Steg 5

När projektet väl har startat är det viktigt att ha regelbunden kontakt med samtliga medverkande aktörer samt med föräldrar och barn/ungdomar. Föreningen kan med fördel anordna aktiviteter med sikte utanför den ordinarie verksamheten, exempelvis:

- Regelbundna projektledarträffar för att utbyta erfarenheter
- Regelbundna träffar med samarbetspartners för att diskutera projektets fortlöpande och utveckling, eventuella problem etcetera
- Regelbundna träffar med de barn och ungdomar som ingår i projektet för att öka delaktigheten
- Fortlöpande kompetensutveckling

- Gemensamma aktiviteter för barn, ungdomar, projektledare och föräldrar
- Föräldrainformation (exempelvis i form av föräldramöten) berätta om verksamheten och regler samt arbetet inom föreningen. Vad fungerar bra respektive dåligt? Föräldrarna får ge sina synpunkter. Hur kan man arbeta för att det ska bli bättre?
- Föräldrar kan även användas som ideell arbetskraft förutom själva ledarrollen
- Fadderverksamhet, äldre medlemmar kan fungera som förebilder för de unga

Steg 6

Att projektet är avslutat betyder inte att arbetet är färdigt utan det är viktigt att tillvarata de kunskaper man fått under projektets gång. Föreningen bör således:

- Dela med sig av projektets resultat, både internt och externt
- Anordna utvärderingskonferens för berörda parter för att utveckla verksamheten ytterligare
- Utföra en utvärdering av projektet av extern utredare
- Inrätta ett uppföljningssystem för att permanenta verksamheten
- Uppmärksamma och uppmuntra vidare forskning på området

Exempel på utbildningsteman för projektledare

- Första hjälpen samt Hjärt- och Lungräddning
- Grupprocesser och konflikthantering
- Barnkonventionen
- Barns utvecklingsfaser
- Sociala frågor
- Etniska relationer
- Narkotikalära
- Etik och moral
- Fysisk träning
- Fördjupning i integrations-, relations- och brottsnegativa frågor
- Empowerment
- Strukturella livsvillkor och migrationssociologi
- Antidiskriminering
- Mänskliga rättigheter

Exempel på utbildningspartners

- SISU Idrottsutbildarna
- Ideella föreningar, exempelvis Rädda Barnen, Röda korset, Friends, BRIS
- Myndigheter, exempelvis Länsstyrelsen, Migrationsverket, Polis
- Byrån mot diskriminering
- Studieförbund, exempelvis Sensus, Bilda, NBV
- Jourer, exempelvis kvinnojour, tjejjour, brottsofferjouren
- Landstinget
- Föräldraföreningen mot narkotika
- Svenska kyrkan
- Andra lokala projekt för samverkans skull
- FN-föreningen